

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Hoitotyön koulutusohjelma

Marika Nevalainen

VAINAJANLAITTO-OHJEISTUS PALVELUKOTIIN
Opas kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodissa

Opinnäytetyö
Tammikuu 2016

 Karelia AMMATTIKORKEAKOULU	OPINNÄYTETYÖ Tammikuu 2016 Hoitotyön koulutusohjelma Tikkarinne 9 80200 JOENSUU p. 050 405 4816
Tekijä Marika Nevalainen	
Nimeke Vainajanlaitto-ohjeistus palvelukotiin Opas kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodissa Toimeksiantaja Lieksan kaupunki	
Tiivistelmä <p>Suomessa ikääntyneiden määrä lisääntyy koko ajan, ja palvelukodeissa kuoleman kohtaaminen on tavallista. Monikulttuurisuus on Suomessa kasvamaan päin ja tulevaisuudessa palvelukodeissa on enemmän eri vakaumuksen omaavia asukkaita. Laadukas hoitaminen ei saa päättyä kuolemaan. Jokaisen vakaumukset ja toiveet tulee ottaa huomioon myös kuoleman jälkeisissä toimenpiteissä.</p> <p>Tämä toiminnallinen opinnäytetyö on tehty Lieksan kaupungin toimeksiannosta. Opinnäytetyön teoriaosuuden tehtävänä oli koota opasta ajatellen tietoa kuolemaan liittyvistä toimenpiteistä huomioiden eri vakaumuksia ja uskontoja. Teoriaosuuden pohjalta opinnäytetyön tehtävänä oli tehdä selkeä opas vainajanlaitosta ja toiminnoista kuoleman tapahduttua palvelukodissa. Opinnäytetyön tarkoitus on mahdollistaa vainajan kunnioittaminen, ja omaisten asianmukainen tukeminen. Opas on konkreettinen apuväline työelämään.</p> <p>Oikeanlaisella ohjeistuksella voidaan vainajaa kunnioittaa paremmin. Hyvällä ohjeistuksella voidaan auttaa hoitajaa toimimaan varmemmin. Opas antaa valmiuksia kohdata sureva omainen. Valmiista oppaasta löytyy tarvittava tieto kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodilla, huomioiden eri kulttuurit ja vakaumukset. Opas on saatavilla Partalanmäen palvelukodin jokaisessa kolmessa kerroksessa. Jatkossa jokaisesta vakaumuksesta voisi tehdä oman oppaan. Opasta voi kehittää kattavammaksi, koskien esimerkiksi koko maakuntaa.</p>	
Kieli Suomi	Sivuja 40 Liitteet 3 Liitesivumäärä 25
Asiasanat vainajanlaitto, kunnioittaminen, opas	

THESIS
January 2016
Degree Programme in Nursing

Tikkarinne 9
FI-80200 JOENSUU
FINLAND
+358 50 405 4816

Authors
Marika Nevalainen

Title
Care After Death — Guidance for Nursing Home Staff
A Guide on Care After Death Procedures at Partalanmäki Nursing Home

Commissioned by
The City of Lieksa

Abstract

In Finland, the number of old people is constantly increasing and facing death is normal in nursing homes. Also, multiculturalism is growing, and in future nursing homes have more residents with different religions and convictions. High quality nursing must not end in death. Everyone's religion and convictions have to be taken into consideration also in care after death.

This practice-based thesis was commissioned by the City of Lieksa. The assignment in the theoretical part of the thesis was to collect information related to care after death considering procedures from the perspective of different convictions and religions. Based on the theoretical part, a simple guide was created on care and procedures after death in a nursing home. The aim was to enable respect for the deceased and support the bereaved. This guide is a concrete tool for working life.

Respect for the deceased can be achieved better through appropriate guidance. Good guidance increases nurses' confidence in care after death. The guide gives tools how to encounter the bereaved. The completed guide contains necessary information on care after death at Partalanmäki nursing home and it addresses different cultures and convictions. The guide is available on all three floors in Partalanmäki nursing home. In future, there could be separate guides for all convictions. The guide can be developed to be more comprehensive and cover, for example, the entire province.

Language

Finnish

Pages 40

Appendices 3

Pages of Appendices 25

Keywords

care after death, respect, guide

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto.....	5
2	Vainajanlaitto	6
2.1	Vainajanlaitto käytännössä.....	6
2.2	Vainajan kunnioittaminen	10
3	Eri uskontojen ja vakaumusten merkitys vainajanlaitossa	11
3.1	Evangelisluterilainen vainaja	12
3.2	Islaminuskoinen vainaja	12
3.3	Ortodoksinen vainaja.....	13
3.4	Vakaumukseton vainaja	14
3.5	Romanivainaja.....	15
3.6	Muuhun uskontokuntaan kuuluvat vainajat	16
3.7	Kuolemasta ja käytännön järjestelyistä kertominen omaiselle.....	16
4	Kuoleman jälkeiset toimenpiteet Partalanmäen palvelukodissa.....	19
4.1	Vainajasta ilmoittaminen.....	19
4.2	Vainajan siirtäminen osastolta.....	20
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä	23
6	Toiminnallisen opinnäytetyön toteutus	24
6.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	25
6.2	Kohderyhmä	25
6.3	Lähtötilanne.....	26
6.4	Oppaan kirjoittaminen	26
6.5	Oppaan arvioiminen	29
6.6	Opinnäytetyön prosessin kuvaus	30
7	Pohdinta.....	33
7.1	Opinnäytetyön prosessin arvioiminen	33
7.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	34
7.3	Ammatillinen kasvu ja kehitys	35
7.4	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet.....	36
	Lähteet.....	37

Liitteet

Liite 1 Alkukartoituskysely

Liite 2 Aikataulusuunnitelma

Liite 3 Opas kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodissa

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveydenhuoltolaitoksessa tapahtunut kuolema tulee todeta mahdollisimman pian. Toteamisen tekee lääkäri viimeistään vuorokauden kuluessa kuolemasta. Toimintayksiköissä voi olla aiheellista olla yksikkökohtaisia ohjeita kuoleman toteamista ja vainajan pois kuljettamista varten. Ihminen on kuollut, kun elintärkeät aivotoiminnot ovat peruuttamattomasti sammuneet hengityksen ja verenkierron pysähtymisen seurauksena. Ihminen voidaan todeta kuolleeksi hänen sydämensä lakattua sykkimästä, toissijaisten kuoleman merkkien ilmaannuttua tai kun hengitys ja verenkierto ovat pysähtyneet. Toissijaisia kuoleman merkkejä ovat kuolonkankeuden ilmaantuminen, lautumat, ruumiin jäähtyminen tai hajoaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004 a, 18.)

Nykyisin kuolemat sattuvat yhä enemmän hoitolaitoksissa tai sairaaloissa, toisin kuin aikaisemmin, jolloin ihmisen yleisin kuolin paikka on ollut oma koti. Kuolemaan liittyvät tietynlaiset rituaalinomaiset tavat toimia. (Erämaja 2006, 175.) Hoitopaikat tarvitsevat kirjallisia ohjeita kuolevan hoitamisen tueksi. Kirjallinen ohje tukee ja vahvistaa henkilöstön tietoja ja taitoja. Ridanpään tutkimuksessa 2006 hoitajat ovat kokeneet tarvitsevansa lisäkoulutusta, työnohjausta ja ohjeistuksia omaisten kohtaamisesta sekä kuolemaan liittyvän surun ja ahdistuksen käsittelemisessä. Hoitajat haluavat lisätietoa myös kuolemasta ja mahdollisuudesta keskustella kuolemaan liittyvistä kysymyksistä. (Ridanpää 2006, 17 - 18, 76.)

Hoitotyöntekijöiden on tunnettava ajantasaiset toimintaohjeet, jotta he osaavat ohjata vainajan omaisia oikein. Terveystieteiden organisaatioissa pitää olla valmiudet kohdata kuoleman synnyttämät reaktiot. Valmiudet antavat mahdollisuuden rauhalliseen ja ihmisarvoiseen kunnioittavaan hyvästelyyn siihen liittyvine rituaaleineen. (Grönlund & Huhtinen 2011, 169 - 170.)

Suomi on monikulttuurillinen maa, ja yksilön vakaumusten merkitys on huomioitava kaikessa hoitotyössä, aina kuoleman jälkeisiä toimenpiteitä myöten. Asiakassuhteen alussa luotu luottamuksellinen hoitosuhde ja tarvittavien tietojen kysyminen auttavat hoitajaa toteuttamaan laadukasta vakaumusta kunnioittavaa kuoleman jälkeistä hoitoa.

Vieraiden uskontojen ja kulttuurien tuomat hoidolliset erityispiirteet voivat aluksi tuntua hoitajista oudoilta, mutta koulutus ja tieto tukevat hoitotyön yksilöllistä onnistumista.

Palvelukodin asukkaat voivat olla taustaltaan ja kulttuuriltaan erilaisia. Palvelukodin opas sisältää kulttuurien vaikutukset vainajan laittoon. Opinnäytetyössäni käsittelen Lieksan kaupungin väestön mukaan evankelisluterilaiset, ortodoksit, vakaumuksettomat, romanit ja muslimit. Opas antaa hoitajille valmiuksia vainajan omaisten kohtaamiseen ja surunvalittelun tekoon sekä opastaa heitä käytännön asioissa, kuten sopimusten irtisanomisessa ja kuinka edetä hautajaisten järjestelyssä. Vainajan kunnioittaminen on yksi tärkeä aihealue työssäni. Myös vainajanlaittosestiin kuuluvat tarvikkeet tulevat työssäni esille. Hoitajille tulee ohjeistusta asioista, joita heidän täytyy kirjata vainajasta, kuten mediatrasta uloskirjaaminen ja tyhjistä huonepaikasta ilmoittaminen.

2 Vainajanlaitto

2.1 Vainajanlaitto käytännössä

Yhdysvalloissa järjestetyissä kuoleman jälkeisen hoidon konferensseissa käyneille on tehty kuvaileva tutkimus kuoleman jälkeisestä hoidosta. Tutkimustulokset tarjoavat tietoa sairaanhoitajien tulkinnoista siitä mikä on kuoleman jälkeisen hoidon erikoisosaamista ja mitä se heille merkitsee. Kuoleman jälkeinen hoito antaa sairaanhoitajalle tilaisuuden toimia kunnioittavasti ja arvokkaasti perheen tarpeita tukien. Kokemus kuoleman jälkeisestä hyvästä hoidosta lisää työn merkittävyyttä ja auttaa selviytymään kuoleman kokemisesta. Tutkimukseen vastasi 196 sairaanhoitajaa eri osavaltioista. Tutkimus toteutettiin kesäkuun 2011 ja lokakuun 2012 välisenä aikana. Tutkimuksesta selviää, että kuoleman jälkeinen hoito on ollut vainajaa kunnioittavaa, arvokasta ja perheiden tarpeita tukevaa. Tutkimukseen osallistujilla oli sairaanhoitajan työkokemusta 0-36 vuotta. Heidän työpaikkansa oli sairaalassa, kodissa ja hoitokodissa. Sairaanhoitajat työskentelivät vanhusten, lasten, aikuisten sekä kipu- ja pitkäaikaipotilaiden parissa. (Olausson & Ferrel 2013.)

Tutkimuksessa kysyttiin sairaanhoitajien kuoleman jälkeistä käyttäytymistä. Vastaajista 86 piti yleisenä käytäntönä valmistella vainaja perheen vierailua varten. Vastaajista 15 koki perheen arvostavan vainajan valmistelua. Kolmasosa vastaajista koki antaneensa omaisille aikaa olla vainajan luona, mutta vain yksi perheistä arvosti tätä mahdollisuutta. Perheistä 25 oli saanut psyykkistä apua hoitajalta ollessaan vainajan luona. Hoitajista kaksi koki perheiden arvostaneen psyykkistä apua. Vastaajista 20 huomioi perheiden toiveita yleisenä käytäntönä, perheet arvostivat toiveiden huomioimista kahdeksan vastanneen mielestä. Yleisenä käytäntönä vastaajista 12 muisti perhettä ja kuusi ohjeisti perhettä kuoleman jälkeen. Hoitajat eivät kokeneet perheiden arvostavan ohjeistusta, ja vain yksi vastaajista koki perheen arvostavan muistamista kuoleman jälkeen. (Olausson & Ferrel 2013.)

Tutkimuksessa selviteltiin hoitajien kokemuksia siitä kuinka he ovat käyttäytyneet kuoleman kohdatessa. Vastaajista yksitoista oli osallistunut merkitsevään ja hengelliseen kuolemaan. Vastaajista neljä koki kunnioittaneensa perheen ja potilaan toiveita. Kolme vastaajista koki arvostaneensa ja kunnioittaneensa vainajaa ja antaneensa parasta mahdollista hoitoa. Kahden vastaajan mielestä heillä oli hyvä neuvoja heidän kohdatessaan kuollut. (Olausson & Ferrel 2013.)

Terveystenhuollon organisaatioissa tapahtuvat kuolemat ovat tavallisia. Terveystenhuollon henkilöstöllä tulee olla valmiudet kohdata kuoleman synnyttämät reaktiot. Vainajan luona tulee toimia rauhallisesti ja häntä tulee kohdella arvokkaasti. Kuolemaan liittyvät rituaalit tulee mahdollistaa. Henkilökunnan on tuettava kuolemaan saattajia, hänen omaisiaan ja läheisiään. Eettisesti huomioitavia merkittäviä asioita vainajan tullessa ovat rauhalliset, selkeät ja ihmisarvoa kunnioittavat puitteet vainajan hyvästelylle ja saattamiselle. (Lindquist 2004, 23.) Monet vainajanlaittoon liittyvät rituaalit suorittavat nykyään usein hoitajat. Moni omaisista kuitenkin kokee tärkeäksi mahdollisuutensa osallistua esimerkiksi vainajan pukemiseen. (Härkönen 2008, 53.)

Saastamoisen kirjallisuuskatsauksen 2012 mukaan uusi hoitaja kokee kuoleman kohtaamisen raskaammin kuin kokenut hoitaja. Hoitajan valmiuksiin kohdata kuolemaa vaikuttavat työkokemus ja ammatillinen osaaminen. Suomessa ei ole pelkästään kuoleman kohtaamiseen tähtäävää koulutusta, joten sairaanhoitaja kasvaa vähitellen kokemusten kautta ammatillisesti kuoleman jälkeiseen hoitoon. (Saastamoinen 2012, 16.)

Opasta tehdessäni halusin selvittää millaisia vainajanlaitto-ohjeistuksia tehostetun palveluasumisen yksiköissä on. Lähetin sähköpostitse Yhdysvaltoihin ja Suomeen kymmeneen eri palveluasumisen yksikköön kyselyn siitä, millaisia vainajanlaitto-ohjeistuksia heillä on. Pyysin myös ystävällisesti ilmoittamaan mikäli heillä ei ole minkäänlaista olemassa olevaa ohjeistusta. Vastauksia sain vain yhden Suomesta eikä yhtään Yhdysvalloista.

Saadussa vastauksessa oli alussa lyhyt ohjeistus hoitajan käytöksestä ja omaisten tahdosta osallistua vainajan laittoon. Ohjeistuksessa oli vainajanlaittoasetin sisältö ja ohjeistus vainajan siistimisestä sekä pukemisesta. Ohjeessa ohjattiin myös huoneen siistimiseen ja laittamaan valkoinen liina sekä led-kynttilä ja mahdollisesti jokin koriste, kuten enkeli, vainajan huoneen pöydälle. Ohjeistuksessa mainittiin uskonnon huomioiminen ja yhdellä lauseella oli kerrottu, kuinka toimia ortodoksi- ja evankelisluterilaisen vainajan kanssa. (Penttinen 2015.)

Hoitajan tulee tukea vainajan läheisiä ja ottaa selvää heidän kokemuksistaan ja toiveistaan. Läheisten kanssa tulee sanallisesti käydä läpi kuolin tapahtumaan liittyvät asiat. Papin käyminen tulee mahdollistaa toiveiden mukaan. Omaisille annetaan heidän tarvitsemansa informaatio ja ohjeet jatkotoimenpiteiden osalta. Omainen ohjataan tarvittaessa avun piiriin. (Lindquist 2004, 23.) Suomessa kaikilla on oikeus tulla haudatuksi asuinkuntansa multiin (Salmi 2010, 29).

Kun hoitajat kohtaavat kuolleen ensimmäisen kerran, heille on ollut vaikeinta soittaa omaiselle ja kertoa läheisen kuolemasta. Joillekin hoitajista soittamisesta on jäänyt kammo. Hoitajia mietityttää, kuinka kertoa läheisen kuolemasta lempeästi ja kuinka surevaa omaista voi lohduttaa parhaiten. Erityisesti puutteellinen ohjaus ja puutteellinen tuki saavat hoitajan epäilemään omaa osaamistaan. Monet hoitajista kokevat oppivansa kuolemasta esimerkkien kautta. Kokeneemmat hoitajat ohjaavat harjoittelevia hoitajia ja tarjoavat mahdollisuutta puhua kuoleman herättämistä tuntemuksista. (Suvanen 2013, 36 - 37.)

Vainajanlaittoon tarvittavat välineet on hyvä olla saatavilla osaston hyllyllä. Tarvittavat välineet tilataan etukäteen keskusvarastolta. (Schadewitz-Laakkonen 2015 a.) Vainajanlaittoa varten tarvitaan hoitajille muoviesiliinat ja tehdaspuhtaat kertakäyttöiset

käsiineet. Vainajalle tarvitaan vainajanpaita, sideharsorulla, kaksi kertakäyttöistä lakanaa, vaippa ja nimilappu vainajan henkilötietoja varten. Lisäksi tarvitaan pesuvälineet ja kampa. (Saastamoinen 2010, 220.)

Ihmisen kuoltua hänet laitetaan siistiin kuntoon (Erämaja 2006, 180). Ennen vainajan laittamista varataan laittoon tarvittavat välineet valmiiksi. Omaisilta ja läheisiltä kysytään halukkuutta osallistua vainajan laittoon. Vainajan laittoon tarvitaan kaksi hoitajaa. Hoitaja käyttää suojavaatteita, kertakäyttöistä esiliinaa ja kertakäyttökäsiineitä. Vainaja asetetaan selälleen, sänky laitetaan vaakatasoon. Kaikki tyynyt ja tuet poistetaan sängystä. Raajat laitetaan luonnolliseen asentoon, kädet vartalon vierelle tai ristiin rinnan päälle. Vainaja siistitään, proteesit laitetaan suuhun, parta ajetaan, tukka kammataan. Vainajan silmät suljetaan painamalla luomia varovasti, ja silmien päälle laitetaan kostutetut taitokset. Suu suljetaan käyttäen apuna sideharsosidosta. Sitominen tapahtuu leuan alta pääläelle kiertävällä siteellä. Suu pyritään saamaan mahdollisimman luonnolliseen asentoon. Pään alle laitetaan pieni tyyny, leuan saamiseksi normaaliin asentoon. Haavat ja pistopaikat suojataan vahvistetulla sidoksella. Mikäli vainajalta ei poisteta vierasesineitä, kuten katetria, tulee nämä sulkea. Vierasesineitä ei saa poistaa, mikäli vainajalle tehdään kuolemansyöntutkimus. (Iivanainen & Syväoja 2012, 156 - 157.) Vainajan vuoteesta poistetaan kaikki apuvälineet (Thulesius 2014).

Vainajalle laitetaan vaippa virtsa- ja ulostevuotojen ehkäisemiseksi. Vainajan alle asetetaan nostolakana helpottamaan siirtämistä paarille tai arkkuun. Vainajalle puetaan kuolinpaita tai vaihtoehtoisesti omat vaatteet. Paikallisten ohjeiden mukaisesti vainajalle laitetaan tunnistuslappu, johon on merkitty vainajan nimi, syntymä- ja kuolinaika sekä osaston/sairaalan nimi. Lappuun laitetaan tieto mahdollisista vierasesineistä. Vainajan päälle laitetaan valkoinen lakana. (Iivanainen & Syväoja 2012, 157–158,163.) Vainaja asetetaan kauniiseen asentoon lakanan alle (Erämaja 2006, 191). Vainajan huone laitetaan kuntoon ja siivotaan (Thulesius 2014). Vainajan päällä olleet vaatteet ja vuodevaatteet laitetaan pesuun normaalin käytänteen mukaisesti (Niitynpää, Salo, Läntinen & Tamminen 2013).

2.2 Vainajan kunnioittaminen

Hoitohenkilökunnan tehtäviin kuuluu vainajan omaisista huolehtiminen ja vainajan kunnioittaminen. Vainajan kunnioittamiseen kuuluu hoitajan hienotunteisuus, huomaavaisuus ja huolenpito. (Holmér 2014.) Vainajaa tulee hoitaa aina mahdollisimman arvokkaasti ja luonnollisesti (Thulesius 2014). Olosuhteista riippumatta vainaja tulee laittaa kunnioittavasti ja kiireettömästi. Hoitohenkilökunnalla on merkittävä asema tunnelmasta, joka jää läheisille mieleen kuoleman jälkeisestä ajasta. Henkilökunnan tulee toimia kiireettömästi, vainajaa kunnioittavasti sekä vainajan läheisten surutyötä tukevasti. Hoitohenkilökunnan tulee opastaa läheisiä käytännön asioiden järjestämisessä ja olla läsnä tukemassa ja kuuntelemassa heitä. Läheisten toivoessa henkilökunta kutsuu papin paikalle. (Ridanpää 2006, 64 - 65.) Vainajan kunnioittava kohtelu auttaa lähiomaisia surutyössä (Holmér 2014).

Kuoleman kohtaaminen on sosiaalinen, hengellinen, uskonnollinen ja filosofinen prosessi. Kuoleman arvokas kohtaaminen määräytyy kulttuurista, lähiyhteisöstä, perheestä ja suvusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004 b, 11.) Ihmisen kuollessa on eettisesti tärkeää luoda rauhallinen, selkeä ja ihmisarvoa kunnioittava tunnelma ja tila vainajan hyvästelylle ja saattamiselle. Vainajan läheisille on tarjottava tukea heidän suruunsa. Eri kulttuurien ja uskontojen vakaumukset ja tarpeet tulee huomioida. Uskontojen ja rituaalien merkitys korostuu vainajaa hyvästellessä. (Lindquist 2004.)

Arvokkuus vainajaa kohtaan näkyy tavassa, jolla häntä käsitellään (Grönlund & Huhtinen 2011,169). Suvanen on tutkimuksessaan todennut hoitajien tuovan esille vainajan laitton arvokkuuden ja juhlallisuuden. Vainajan laitossa toteutetaan kuolemaan liittyviä rituaaleja, joissa kaikista vainajista tehdään kauniita ja hyviä. Vainajan siistimisen symbolinen taso on kaiken saastaisuuden poistaminen. Vainaja laitetaan hiljaisuuden vallitessa, ja arvokkaan käsittelyn kautta vainajasta tulee levollisen näköinen ja oloinen. Omaisten nähdessä kauniisti laitetun vainajan heille jää kuolemasta hyvä kuva. Hyvään kuolemaan vaikuttavat myös kuoleman jälkeiset teot. (Suvanen 2013, 59 - 60, 64.)

Vainajaa voidaan kunnioittaa asettamalla osastolle muistopöytä. Vainajaa voidaan muistella muistohartaudella, johon osaston toisetkin asukkaankin voivat osallistua. Virren laulaminen tai rukouksen lukeminen ovat kauniita eleitä vainajan muistamiselle. Adressin

lähettäminen vainajan omaisille osoittaa henkilökunnan kunnioittamista vainajaa kohtaan. (Ridanpää 2006, 70 - 71.)

3 Eri uskontojen ja vakaumusten merkitys vainajanlaitossa

Kuolemalla ja uskonnolla on lähes aina yhteys. Suomessa kuollut joutuu kosketuksiin kristinuskon kanssa riippumatta siitä, mitä maailmankatsomusta hän edustaa. Vaikka Suomessa kuolemankulttuuria on pitkältä historiasta asti leimannut evankelis-luterilaisen kirkon ajatusmaailma, on länsimaihin levinnyt vaikutteita muistakin uskonnoista. (Ropponen 2012, 8.) Suomi on monikulttuurillinen ja -uskontoinen yhteiskunta. Kuoleman sattuessa on erityisen tärkeää noudattaa hienotunteisuutta ja selvittää omaisten ajatukset vakaumuksista ja tarpeista. Eri uskonnoilla on erilaisia tapoja suorittaa vainajan hyvästely ja saattaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004 b, 23 - 24.)

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2014 Suomessa asui kansalaisia muunmuassa Virosta, Ruotsista, Venäjältä, Somaliasta, Intiasta ja Puolasta. Suomessa asui eri maan kansalaisia vuonna 2014 yhteensä vajaa 220 000 henkilöä. Maahanmuutto Suomeen on kasvanut tasaisesti. Vuonna 2014 Suomessa 76,4 % asukkaista kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon. Ortodoksiseen kirkkokuntaan kuului 1,1 % väestöstä ja muihin uskontokuntiin 1,4 % väestöstä. Lisäksi 21 %:n uskontokunta oli tuntematon tai he kuuluivat väestörekisteriin. (Tilastokeskus 2015.)

Vainajan ja perheen kulttuurillisia ja uskonnollisia toiveita tulee kunnioittaa ja noudattaa turvaten kuitenkin lain asettamat rajoitteet. Hoitajan tulee pitää huolta, että vainajan yksityisyys ja kunniallisuus säilyvät. (Nursing Times 2012.) Potilaan uskonto ja elämäntapa eivät saa olla esteenä vainajan arvokkaalle ja yksilölliselle kohtelulle. Hoitajan tulee suhtautua kunnioittavasti erilaisiin maailmankatsomuksiin. Yleistyksiä kannattaa välttää, sillä jokainen ihminen on oma yksilönsä. Ihmisillä on eroja uskontoon liittyvien tapojen ja perinteiden noudattamisessa. Kulttuurillisista ja uskonnollisista tavoista kannattaa kysyä etukäteen. (Ridanpää 2006, 75 - 76.)

Koulutus ja tieto lisäävät merkityksellisesti hoitajien kulttuurista osaamista. Hoitotyöntekijän kulttuurilliseen osaamiseen vaikuttaa positiivisesti jatkuva ammatillinen ja kulttuurisuuteen liittyvä koulutus. Riittämätön ja vähäinen koulutus estävät hoitotyöntekijöiden kulttuurillista osaamista. Hoitotyöntekijän tiedot, taidot, ja positiivinen asenne edistävät kulttuurillista osaamista. (Mulder 2013, 3, 5 - 6.)

3.1 Evangelisluterilainen vainaja

Evangelisluterilaisen vainajan lakanan yläpäähän voidaan taitella kolme poikittaista laskosta, jotka kuvaavat Isää, Poikaa ja Pyhää henkeä. Vaihtoehtoisesti lakanaan voidaan tehdä ristinmuotoinen taitos, hiljaisen siunaamisen merkiksi. (Salmi 2012, 28.) Hoitohenkilökunta huolehtii vainajanlaitosta, ja omainen voi osallistua laittoon niin halutessaan. Heti kuoleman jälkeen tai vainajan lähtiessä osastolta voidaan omaisten kanssa pitää pieni rukoushetki. Rukouksen voi lukea hoitaja tai omainen. Omaisten toiveesta vainajalle voidaan pitää saattohartaus potilashuoneessa. Hartautta voi johtaa pappi, omainen tai hoitaja. Ennen hartautta vainajan rinnan päälle asetetaan kukkia. (Laukkanen 2001, 15.)

Kirkkoon kuulunut haudataan aina kirkollisin menoin. Hautaaminen tapahtuu yleensä viimeistään kolmen viikon kuluessa kuolemasta. Arvokkaasti toimitettu hautaan siunaaminen korostaa vainajan elämän ja siitä muistuttavan ruumiin arvoa. (Grönlund & Huhtinen 2011, 174.) Hautaamisessa voidaan käyttää arkku- tai polttohautamista (Laukkanen 2001, 15).

3.2 Islaminuskoinen vainaja

Islamilaisten perinteiden mukaan muslimivainajan laitosta huolehtivat muslimit. Vainajan testamentti määrittää hautaamisen hoitajan. Mikäli testamenttia ei ole, lähisukulaiset tai yhdyskuntien imaamit neuvovat asiassa. Läheiset huolehtivat vainajan siistimisestä ja peittämisestä kuoleman jälkeen. Vainajan silmät ja suu suljetaan, pään yli ja leuan alta sidotaan liina suun kiinni pitämiseksi. Kädet asetetaan vartalon sivuille suoraksi. Mahdolliset katetrit poistetaan ja veritahrat pyyhitään. Läheinen voi pyytää

hoitajaa poistamaan katetrin. Vatsan päälle asetetaan kevyt paino ilman kerääntymisen välttämiseksi. Ruumiinavaus suoritetaan vain välttämättömistä syistä ja mahdollisimman nopeasti. Lääkärin tulee olla mielellään samaa sukupuolta vainajan kanssa. (Suomen Islamilainen neuvosto 2013.)

Vainajan rituaalisen pesun suorittavat vainajan kanssa samaa sukupuolta olevat muslimipesijät. Rituaali suoritetaan hautajaispäivänä. Pesu tapahtuu runsaalla juoksevilla vedellä, minkä jälkeen vainaja kääritään käärinliinoihin. Pesun jälkeen läheiset siirtävät vainajan kuljetusautoon. (Suomen Islamilainen neuvosto 2013.) Pesijöille varataan kumikengät, suojaesiliinat, suojakäsineet ja kasvonsuojukset. Pesijät tuovat mukanaan mahdolliset muut tarvikkeet. Vainajan rituaalinen pesu voidaan jättää tekemättä, mikäli vainaja on sairastanut jotain vaarallista tautia eikä pesijöiden terveyttä voida turvata. Pesun aikana luetaan tavallisesti Koraania. Pesun jälkeen vartalo voidaan voidella parfyymillä tai kamferiöljyllä. Jos vainaja on osallistunut Mekan pyhiinvaellusmatkaan, voidaan hänen kahdesta lakanasta koostuvaa pyhiinvaellusvaatetusta käyttää käärinliinoina. Käärinliinojen tulee olla puuvillaisia, silkkiä ei saa käyttää. (Suomen Islam- Keskusäätiö 1997.) Mikäli omaiset eivät kykene järjestämään pesijöitä tai imaamia paikalle, otetaan yhteyttä paikkakuntaa lähimpänä olevaan islamilaiseen yhdyskuntaan. Lieksaa lähinnä oleva yhdyskunta on Savon islamilainen yhdyskunta, joka sijaitsee Kuopiossa. (Cingiz 2015.)

Islamilaisissa maissa hautaamiseen ei käytetä arkkuja. Suomessa muslimit haudataan yleensä arkuissa. Arkkuun vainaja asetetaan oikealle kyljelleen ja tuetaan liikkumattomaksi. Arkkuun tehdään kasvojen kohdalle merkintä, tiedoksi hautaamisesta oikein päin. Vainajan pään alle voidaan laittaa hiekkaa, jotta vainaja on kosketuksissa maahan. (Suomen Islamilainen neuvosto 1997.)

3.3 Ortodoksinen vainaja

Ennalta tiedossa olevan ortodoksiseen kirkkoon kuuluvan lähestyvä kuolema saa usein aikaan kuolemaan valmistautumisen. Valmistautumisella tarkoitetaan synnintunnustusta, sairaanvoitelua ja sielunhoidollista keskustelua papin kanssa. Kuoleman lähestyessä ortodoksi voi haluta osallistua ehdolliseen sakramenttiin. Papin voi pyytää vierailemaan

kuolevan luona. Papin ollessa paikalla kuoleman hetkellä hän lukee kuoleman hetkellä luettavat rukoukset. (Suomen ortodoksinen kirkko 2015.)

Ortodoksisen vainajan kohdalla sängyn lähelle asetetaan ikoni ja rukouskynttilä. Hoitohenkilökunta huolehtii vainajan laitosta. Vainaja puetaan parhaimpiin vaatteisiinsa, hänelle laitetaan alusvaatteet ja kengät. Mikäli vainajalla on kaularisti, se jätetään kaulaan. Vainajan kädet asetetaan ristiin rinnan päälle. Vainajan päälle laskostetaan rukouksin ja ikonin kuvin kirjailtu ohut kateliina. Vainajan otsaa kiertämään laitetaan paperiliina, liinaan on kirjattu ortodoksinen litania. (Laukkanen 2001, 21.) Litaniassa on Pyhän Kolminaisuuden veisun sanat ”Pyhä Jumala, pyhä väkevä, pyhä Kuolematon, armahda meitä”(Suomen ortodoksinen kirkko 2015). Vainajan rinnan päälle asetetaan pieni ikoni (Grönlund & Huhtinen 2011, 177).

Pukemisen ja peseytymisen tarkoituksena on valmistaa vainaja ylösnousemusta varten. Vainajaa ei valmisteta uneen, joten valkoista yöpaitaa ei saa pukea, eikä käyttää pitsisiä tyynyliinoja. Perinteisesti ortodoksivainajan laittavat arkkuun omaiset, mutta nykyisin myös hautaustoimistot suorittavat arkkuun laitton. (Grönlund & Huhtinen 2011, 177 - 178.)

Ortodoksisen perinteen mukaan hautaus toimitetaan kolmen vuorokauden kuluttua kuolemasta. Muistopalvelus voidaan toimittaa heti kuoleman jälkeen, mikäli hautaaminen viivästyy oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen vuoksi. (Grönlund & Huhtinen 2011, 177.) Hautajaisissa käytetään paljon valkoista väriä, mikä tarkoittaa ylösnousemusta. Usein ortodoksivainajan arkku onkin valkoinen. (Suomen ortodoksinen kirkko 2015.) Ortodoksivainaja voidaan haudata myös polttohautauksena (Laukkanen 2001, 21).

3.4 Vakaumukseton vainaja

Vakaumuksettoman vainajan eläessä esittämät toivomukset kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä, ja hautajaisista tulee ottaa huomioon hänen kuollessaan. Jokaisen vakaumusta tulee aina kunnioittaa. Etukäteen olisi hyvä laatia hautaustestamentti, jossa vaaditaan uskonottomia hautajaisia. Uskonottoman vainajan kohdalla ei käytetä ristejä.

(Vapaa- ajattelijaliitto ry 2015.) Vainajalle ei toimiteta kirkollista siunausta (Grönlund & Huhtinen 2011, 175). Vakaumuksettoman vainajan laitosta huolehtii hoitohenkilökunta (Laukkanen 2001, 121).

Vakaumuksettoman vainajan huoneen tulee olla neutraali. Omaisten vieraillessa huoneessa heidän täytyy kokea, ettei kenenkään vakaumuksen vapautta loukata. Jos omainen haluaa vainajan huoneessa olevan joitakin uskonnollisia symboleja, hänen tulee tuoda ne mukanaan ja viedä pois lähtiessään. Vainaja voidaan arkku- tai polttohaudata. Polttohaudaus on kuitenkin vapaa- ajattelijan sydäntä lähempänä. (Laukkanen 2001, 121 - 122.)

3.5 Romanivainaja

Romanikulttuurissa halutaan läheisen olevan läsnä kuolinhetkellä. Romanit kunnioittavat vainajaa, ja vainajan arkkuun laiton toivotaan tapahtuvan nopeasti. (Liste 2011, 38 - 39.) Romanikulttuurissa ihminen kuuluu yhteisöön ja hänen hyvinvointinsa on sidoksissa perheeseen, yhteisön kulttuuriin ja arvoihin. Romanivainajan laittaa hoitohenkilökunta. Lähiomainen voi osallistua vainajanlaittoon. Naisvainaja puetaan valkoiseen puseroon ja mustaan samettihameeseen. Miesvainajalle puetaan tumma puku. (Grönlund & Huhtinen 2011, 180–181.) Vainajalle puetaan myös alusvaatteet. (Sahuvat.purot.net 2015). Vainajalle laitetaan kengät jalkaan (Liste 2011, 39). Romanivainajaa arkkuun laittaessa voi paikalle tulla paljon sukulaisia (Kirkkohallitus 2005, 32). Vanhan perinteen mukaan romanivainaja haudataan neljäntenä päivänä kuolemasta (Liste 2011, 39).

Romanin kuollessa tulee omaisten hävittää polttamalla kaikki vainajan henkilökohtaiset tavarat, kuten sänky ja vaatteet. Omaisen kuoltua romanien sukukeskeisyys ja toisistaan huolehtiminen korostuvat. Romanisuku on koko ajan lähellä surevaa, eikä häntä jätetä yksin. (Luttinen, Pasman, Lieppinen, Lindberg, Lindgren, Järvenpää, Pääkkönen, Vihtkari & Huttu 2007, 47.)

3.6 Muuhun uskontokuntaan kuuluvat vainajat

Suomessa on olemassa paljon uskontokuntia, joiden kohdalla ei ole vainajan käsittelyyn liittyviä erityisiä tapoja tai tottumuksia. Roomalaiskatolinen kirkko, helluntaiherätys, vapaakirkko, baptistit, juutalaiset ja jehovan todistajat eivät noudata erityisiä tapoja vainajan käsittelyyn liittyen. Mormonien, buddhalaisten ja bahain uskonnossa vainajanlaitosta huolehtivat omaiset. (Saastamoinen 2010, 221.)

Adventtikirkkoon kuuluvan vainajan käy siunaamassa adventtikirkon pastori. Poikkeustilanteissa siunaamisen voi toimittaa myös kristitty pastori. Krishnaliikkeen vainajan laitossa huomioidaan testamentissa olevat vainajan toiveet. Scientologiassa huomioidaan vainajan toiveet. Kristillisessä tieteessä huomioitavaa on, että naispuolisen vainajan laittaa nainen. (Saastamoinen 2010, 221–222.)

3.7 Kuolemasta ja käytännön järjestelyistä kertominen omaiselle

Terveystieteiden työntekijät, jotka kohtaavat potilaan kuoleman ja omaisen surun, ovat osa psyykkistä prosessia. He altistuvat väsymykselle, avuttomuudelle, haavoittuvuudelle ja omalle surulle. Hoitajan jaksaminen vaikuttaa suoraan hoidon laatuun sekä vainajan omaisen tukemistyöhön. Työntekijöillä täytyy tarvittaessa olla mahdollisuus tukeen, kuten työnohjaukseen ja riittävään lepoon. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004 b, 24.) Sairaanhoidajilla on vähän kokemusta ja koulutusta surevan omaisen kohtaamisesta ja keskustelemisesta heidän kanssaan. Hoitajalta vaaditaan taitoa tuen antamiseksi omaiselle. Tuen antaminen mahdollistaa surutyön alkamisen. (Thulesius 2014.)

Kuolemasta kerrotaan läheiselle avoimesti, rehellisesti ja hienotunteisesti (Ridanpää 2006, 77). Läheisen kuolema on aina traumaattinen huolimatta siitä, kuinka paljon tukea omaiset saavat. Usein ensimmäinen reaktio on shokki, turtuminen tai epäusko tapahtuneesta. Jotkut omaiset voivat tulla läheisen kuolemasta vihaiseksi. Osa omaisista suhtautuu kuolemaan hiljaa kyynelehtien. On myös omaisia, jotka rupeavat kiljumaan saatuaan kuulla läheisensä kuolemasta. Läheisen kuoleminen voi saada aikaan sydämentykytyksiä, ja se voi aiheuttaa vaikeuksia saada henkeä. Kuoleminen voi

aiheuttaa läheiselle huonovointisuutta, ja osa läheisistä voi pyörtyä saatuaan tiedon kuolemasta. Monen voi olla vaikea hyväksyä epämiellyttävää uutista. (Beattie 2006.)

Hoitajan tulee tarjoutua soittamaan esimerkiksi papille tai sosiaalityöntekijälle, mikäli omainen tarvitsee ulkopuolista apua surusta selvitäkseen. Hoitajan tulee antaa omaiselle aikaa olla vainajan lähellä, eikä häntä tule hoputtaa. On hyvä antaa omaiselle tilaa olla vainajan luona, mutta hoitajan tulee olla saatavilla vastaamaan kysymyksiin ja antamaan tukea. Kaikista tärkeintä on olla kohtelias ja hellä vainajaa kohtaan, muistaen, että se voi olla omaisille viimeinen muisto heidän rakkaastaan. (Beattie 2006.)

Surevan omaisen kohtaaminen voi olla pelottavaa tai vaikeaa. Hoitaja ei välttämättä tiedä, mitä surevalle voi sanoa. Tärkeintä surevan kohtaamisessa on näyttää surevalle, että hänen surunsa otetaan vastaan. Surevan surua tulee kunnioittaa. Toisen surua ei saa omia, eikä surua saa analysoida liian ammattimaisesti. Sureminen on aina yksilöllistä, kukaan ei voi surra väärin. (Saattohoito- opas työntekijöille – materiaalityöryhmä 2011–2012, 40.)

Omaisella tulee olla mahdollisuus tavata vainajan omahoitaja. Omahoitajan tapaamisella osoitetaan läheisille myötätuntoa ja välittämistä. (Ridantähti 2006, 67.) Hoitajan on hyvä kyetä asettumaan surevan asemaan ja ymmärtää tunteiden voimakkuus. Hänen tulee kuitenkin pitää omat tunteensa sisällään, vaikka osoittaakin myötätuntoa. Vainajan läheistä on lähestyttävä surevana, ja hänelle pitää osata sanoa jotain kaunista sekä ottaa osaa suruun. Kädestä pitäminen tai halaus osoittaa kunnioitusta surun kokemisesta ja viestii tukena olemisesta. (Grönlund & Huhtinen 2011, 145 - 146, 171 - 172.)

Hoitohenkilökunnalla odotetaan olevan tietoa ja taitoa kohdata sureva omainen. Hoitohenkilökunta on usein omaiselle jo tuttua, jolloin omaisen on helpompi puhua surusta heidän kanssaan. Perheen tuntemukset osaa parhaiten ottaa vastaan omahoitaja, joka tuntee omaiset parhaiten. Hoitajien on hyvä olla selvillä erilaisista saatavista tukimuodoista, jotka auttavat omaista surun kokemisessa. Erilaista tukea saa yhteiskunnalta ja seurakunnasta. (Grönlund & Huhtinen 2011, 158 - 159.)

Omaisilla on kuoleman jälkeisestä tuen saamisesta niin myönteisiä kuin kielteisiäkin kokemuksia. Myönteiseksi on koettu henkilökunnan yhteydenotto kuoleman jälkeen.

Kielteisinä asioina omaiset kokevat, etteivät he saa riittävästi lohdutusta hoitohenkilökunnalta. Hoitajat eivät myöskään rohkaise omaisia riittävästi kuolevan hoitoon. Omaiset eivät saa mielestään riittävästi rehellistä, ajantasaista ja realistista tiedollista tukea henkilökunnalta. (Ridanpää 2006 3,17.)

Läheisen kuoleman jälkeen omaiset tarvitsevat monenlaista tietoa käytännön asioiden järjestelyissä. Omaiselle kerrotaan asioiden järjestelyistä kuoleman jälkeen. Perunkirjoitukset on pidettävä kolmen kuukauden kuluessa kuolemasta. Perunkirjoituksiin tarvitaan kuolleen sukuselvitys ja kuolinpesän osakkaiden virkatodistukset. Perunkirjoitus toimitetaan verotoimistoon perintöveroa varten kuukauden sisällä perunkirjoituksesta. Postiin tehdään ilmoitus postin ohjaamiseksi pesälle. Pankkiin tehdään ilmoitus pankkitili- ja tallelokerovarallisuuden oikean käytön varmistamiseksi. Ilmoitus vakuutusyhtiölle tehdään mahdollisia vakuutuskorvauksia varten. Kelan toimistosta haetaan perhe-eläkettä. Vakuutukset siirretään kuolinpesän tai perinnönsaajan nimiin. Erilaisia sopimuksia tulee irtisanoa, kuten vakuutus-, sähkö- ja puhelinsopimukset. (Anttila, Hirvelä, Jaatinen, Polviander & Puska 2009, 532 - 533.)

Mikäli vainajalla ei ole omaisia tai yhteyshenkilöä, otetaan hänen kuollessaan yhteyttä kunnan sosiaaliviranomaiseen. Sosiaaliviranomainen huolehtii vainajan hautaamisesta. (Salokangas 2015.) Vainajan ollessa varaton voi hautausjärjestelyistä huolehtiva hakea hautajaiskuluihin toimeentulotukea. Hakemuslomakkeita saa kaupungin internetsivuilta tai sosiaalikeskuksen infopisteestä. Toimeentulotukea on mahdollista saada kuolinpesänvarojen ja hyväksyttävien hautauskulujen välisen erotuksen verran. Tuki on mahdollista periä takaisin, mikäli kuolinpesä ei olekaan varaton. (Sallinen 2014, 20.)

Hautaiskuluihin voidaan myöntää enintään 567 euroa avustusta. Summa sisältää arkun, vainajan kuljetuksen terveyskeskuksesta kappeliin, vaatetuksen, arkkuun huollon ja pienen arkkulaitteen. Vainajan kuoleman jälkeen erääntyviin maksuihin ja seurakunnan maksuihin ei myönnetä toimeentulotukea. (Lieksan kaupunki 2015 a.)

4 Kuoleman jälkeiset toimenpiteet Partalanmäen palvelukodissa

Lieksan kaupunki sijaitsee Pielisen rannalla ItäSuomen läänissä. Kaupunki on tunnettu luonnostaan, Kolin kansallismaisemista, Ruunaan kuohuvista koskista ja Vaskiviikosta. Asukkaita Lieksassa on noin 12 300.(Lieksan kaupunki 2015 b.) Partalanmäen tehostettu palvelukoti on tarkoitettu henkilöille, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista hoivaa. Palvelukodin asukashuoneet sijaitsevat kolmessa kerroksessa, joissa jokaisessa on 28 asukaspaikkaa. Henkilökuntaa on paikalla ympäri vuorokauden. (Lieksan kaupunki 2015 c.) Palvelukodissa työskentelee 44 hoitajaa. Hoitajista kolme on vastaavia hoitajia, 38 lähihoitajia ja kolme osastoapulaisia. Hoitajista kuusi toimii ostopalveluna yöhoitajana. (Suhonen 2015.)

Partalanmäen palvelukodin toimintaa ohjaa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö. Palvelukodin toiminta perustuu Lieksan vanhuspoliittiseen strategiaan. Asuminen palvelukodissa on turvallista ja kodinomaista. Asukkaalle annetaan apua niissä toiminnoissa, mihin hänet omat voimavaransa eivät enää riitä. Palvelukodin arvot ja hyvän hoidon periaatteet ovat yksilöllisyys, itsemääräämisoikeus, vastuullisuus ja perhekeskeisyys. Keskeisimpinä periaatteina mainitaan asiakaslähtöisyys, kodinomaisuus, turvallisuus, toiminnallisuus, suunnitelmallisuus, hyviin käytäntöihin perustuva hoitotyö ja ekologisuus. Asiakkaat palvelukotiin valitsee moniammatillinen palvelutarpeen arviointiryhmä. Asukkaalle tehdään voimavaralähtöinen hoito- ja palvelusuunnitelma. Palvelukodin toiminnassa toteutetaan omahoitaja- ja tiimityömallia. Toiminnassa huomioidaan kuntouttava työote ja yksilövastuinen hoitotyö. (Mikkonen, Suhonen & Vallius 2012.)

4.1 Vainajasta ilmoittaminen

Kuolemasta on aina ilmoitettava viipymättä lääkärille. Kuoleman toteamisen vastuullinen viranomainen on yksinomaan lääkäri. Lääkäri päättää kuoleman toteamisen menettelytavoista, missä ja milloin kuolema todetaan ja kuinka kauan vainajaa voidaan pitää kuolinpaikalla. Vainajan siirtäminen vainajien säilytyspaikkaan tapahtuu vasta lääkärin todettua kuoleman. Kuoleman tapahtuessa sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksessa on

lääkärin todettava kuolema viimeistään seuraavan arkipäivänä. Lääkäri informoi omaisia mahdollisesta ruumiinavauksesta. (Valvira 2015.) Asukkaille kerrotaan asuintoverin kuolemasta ja heitä tuetaan tarvittaessa (Ridanpää 2006, 77).

Sairaanhoitajien tulee tunnistaa, milloin vainaja voi joutua oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn tutkintaan. Hoitajan tulee osata valmistaa perhettä kuolintodistuksen viivästytykseen vainajan mahdollisen kuolemansyyn tutkinnan takia. (Wilson & Write 2014, 7-8.)

Oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn tutkintaan laitetaan vainajat muunmuassa seuraavista syistä:

- Kuolinsyy on tuntematon.
- Kuolema johtuu väkivallasta tai traumasta.
- Kuolema johtuu tahattomasta tai tahallisesta fyysisestä vammasta.
- Kuolinsyyksi on syytä epäillä myrkytystä.
- Kuolinsyynä on epäily itsemurhasta.
- Kuolinsyynä on epäily hoitovirheestä tai laiminlyönnistä.
- Kuoleminen tapahtuu hoitoprosessin aikana, kuten leikkauksen yhteydessä.
- Kuoleman on aiheuttanut työperäinen vamma tai sairaus.

(Wilson & Write 2014, 14.)

Lääkärin tai hoitoyksikön tulee ilmoittaa kuolemasta väestötietojärjestelmään ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ilmoittaa kuolemasta edelleen Tilastokeskukselle. (Laki kuolemansyyn selvittämisestä. 459/1973.) Väestötietojärjestelmän kautta tieto kuolemasta välittyy pankeille, vakuutusyhtiölle, verottajalle ja poliisille. Kuollut henkilö poistetaan elävien kirjoista. (Grönlund & Huhtinen 2011, 30 - 31.)

4.2 Vainajan siirtäminen osastolta

Potilaan kuoltua pidetään häntä osastolla vielä kahden tai kolmen tunnin ajan (Grönlund & Huhtinen 2011, 171). Vainajan kuljettaminen huoneesta tehdään arvokkaasti, rauhallisesti ja salailematta. Vainajan luovuttamisessa luodaan lämmin ja rauhallinen

ilmapiiri. Vainajan luovuttamisessa osoitetaan kunnioitusta vainajan elettyä elämää kohtaan ja tuetaan omaisten selviytymistä. (Ridanpää 2006, 66.) Kuoleman tapahtuessa sairaalan ulkopuolella hakee hautaustoimisto vainajan lääkärin katsottavaksi ja kuoleman toteamiseksi. Hautaustoimisto huolehtii vainajan siirtämisestä kylmätiloihin. (Grönlund & Huhtinen 2011, 171.)

Partalanmäen palvelukodissa vainajan siirtämisestä terveyskeskukseen lääkärin katsottavaksi huolehtii Lieksan kaupungin kilpailuttama hautaustoimisto. Lieksan kaupunki maksaa siirtämisestä aiheutuvat kustannukset. Terveyskeskuksesta kappeliin siirtämisen kustannuksista huolehtii kuolinpesä, ja he voivat vapaasti valita haluamansa hautaustoimiston palvelut. Mikäli vainajan omaiset eivät halua kaupungin kilpailuttaman hautaustoimiston kuljettavan vainajaa terveyskeskukseen lääkärin katsottavaksi, heidän tulee huolehtia siirrosta aiheutuvat kustannukset. Lääkärin todetessa kuoleman paikan päällä palvelukodissa vainaja siirretään suoraan siunauskappelin kylmiöön. Tässä tapauksessa omaiset voivat päättää vainajan siirtämisestä huolehtivan hautaustoimiston itse. (Schadewitz-Laakkonen 2015b.)

4.3 Palveluiden irtisanominen Partalanmäen palvelukodissa

Partalanmäen palvelukodissa vastaavahoitaja ilmoittaa vanhustyönjohtajalle asunnon vapautumisesta ja palvelumaksujen lopetuksesta. Omahoitaja ilmoittaa ruokapalveluyrittäjälle ruokapalvelun lopettamisesta. Ruokapalvelun irtisanominen tehdään kerros 1:llä ruokapalveluvihkoon. Vihkoon kirjoitetaan asukkaan nimi ja ilmoitus ruokapalvelun lopettamisesta kuolinpäivästä alkaen. Kerros 2:lla ja 3:lla ruokapalvelun lopettaminen merkitään kuukausittaiseen ruokahuollon seurantaan. (Schadewitz-Laakkonen 2015c.)

Vuokralaisen kuollessa pysyy vuokrasuhde voimassa entisin ehdoin. Vuokralaisen kuolinpesä on vastuussa vuokraehtojen täyttämisestä. Vuokrasopimuksen muutos on tehtävä kirjallisesti. Vuokrasopimuksen voi irtisanoa. (Laki asuinhuoneiston vuokraamisesta 481/1995.) Partalanmäen palvelukodissa vuokrasopimuksen irtisanomiskaavakkeita on palvelukotikansiossa. Omahoitaja pyytää vainajan omaista allekirjoittamaan lomakkeen. Lomake lähetetään sisäisessä postissa laskentasihteerille.

Vuokrasopimuksen voi irtisanoa myös terveyskeskuksen taloustoimistossa, jonne omaisen voi ohjata. (Schadewitz-Laakkonen 2015d.)

Kanslistille lähetetään vainajan tiedot sähköpostitse. Sähköpostiin kirjoitetaan vainajan tunnusnumero, nimikirjaimet, katuosoite, huoneen numero ja kuolinpäivä. Asunnon tyhjenemisestä ilmoitetaan tekstiviestillä siistijöille, jotka huolehtivat huoneen puhdistamisesta. Asunnon siivouksen tulee tapahtua kolmen vuorokauden sisällä kuolemasta. (Schadewitz-Laakkonen 2015a.)

Omahoitaja tai omainen ilmoittaa vainajan käyttämään apteekkiin palveluntarpeen lopettamisen. Ilmoittamisen voi tehdä puhelimitse. Omahoitaja huolehtii vainajan lainassa olevien apuvälineiden puhdistamisesta ja niiden palauttamisesta Lieksan terveyskeskukseen apuvälinehuoltoon. Palauttaminen tapahtuu sisäisen postin kautta. Palautettavien apuvälineiden mukaan tulee liittää suljetussa kirjekuoressa tieto siitä keneltä apuväline palautuu. (Schadewitz-Laakkonen 2015a.)

Vainajan lähiomaisen yhteystiedot tallennetaan kunkin kerroksen verkkoresursseihin, mahdollisten postien varalta. Vainajan tavarat luovutetaan lähiomaiselle, rahavarojen luovutuksesta otetaan omaiselta kuittaus. Omaiselta kysytään, mitä pesulasta tuleville vainajan pyykeille tehdään. Mikäli omainen haluaa jättää vainajan vaatteita palvelukotiin, siitä tulee sopia aina erikseen hoitajien kanssa. Huonekalulahjoituksia ei oteta vastaan. Omaiselle annetaan palvelukodin puolesta adressi. Adresseja saa ensimmäisen kerroksen kerhotilasta. (Schadewitz-Laakkonen 2015a.) Omahoitaja arkistoi vainajan paperit Partalanmäen palvelukodissa olevien arkistointiohjeiden mukaisesti. (Schadewitz-Laakkonen 2015d.)

4.4 Mediatriin kirjaaminen

Hoitaja kirjaa potilasasiakirjaan tiedot kuolinajasta. Tietoihin merkitään tiedot potilaan viime hetkistä, kuolin tavasta sekä läsnäolijoista. Tietoihin merkitään myös omaiselle annetun tiedon sisältö ja omaisen mahdolliset toiveet vainajan laittamiseksi. (Iivanainen & Syväoja 2012, 156.) Kaikki kuolemaan liittyvät yksityiskohdat tulee kirjata

huolellisesti. Vainajanlaitossa mukana olleet henkilöt kirjataan ylös. Potilasasiakirjat päivitetään ajan tasalle ja ne laitetaan järjestykseen. (Wilson & Write 2014, 13.)

Asukkaan kuollessa Partalanmäen palvelukodissa kirjataan hänet mediatrista ulos. Ulos kirjaaminen tapahtuu seuraavasti. Asukaslistalla vainajan nimen kohdalla painetaan enter-näppäintä. Tarkastetaan, että hoitajakson tiedot ovat oikein. Seuraavaksi valitaan tulo- ja lähtötiedot. Lähtöpäivä valitaan nopasta, kuolinaika kirjataan kellonaikaan ja painetaan ok. Hoidontarve tullessa/lähtöhetkellä-kohtaan valitaan nopasta 3 kuollut ja painetaan ok. Jatkohoito-kohtaan valitaan nopasta 3 kuollut. Laskutustiedoissa olevaan kysymykseen; Laskutetaanko lähtöpäivä? valitaan nopasta kyllä. (Schadewitz-Laakkonen 2015a.)

Kuolintodistuksen kirjoittamisen jälkeen kirjataan vainaja ulos Mediatriissa olevasta Hilmosta. Henkilön kansiota lausunnot ja todistukset-kohdasta voi tarkistaa kuolintodistuksen saapumisen. Tämän jälkeen henkilön kansiota valitaan asumispalvelujen historia ja muuta-kohta. Seuraavaksi nopasta valitaan kuolinpäivä ja painetaan ok. (Schadewitz-Laakkonen 2015 a.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä

Opinnäytetyön tehtävänä oli etsiä uusinta tutkittua tietoa kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä ja koota tietojen pohjalta selkeä opas vainajanlaitosta ja toiminnoista vainajan tullessa palvelukotiin. Opinnäytetyö on itselle konkreettinen apuväline työelämään. Toiminnallisen opinnäytetyöni tuotos eli opas tulee hyötykäyttöön.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on mahdollistaa vainajan kunnioittaminen ja omaisten asianmukainen tukeminen. Tarkoituksena on antaa hoitajille varmuutta toteuttaa kuoleman jälkeisiä toimenpiteitä. Oppaasta löytyy tarvittava tieto kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodilla, huomioiden eri kulttuurit ja vakaumukset.

6 Toiminnallisen opinnäytetyön toteutus

Ammattikorkeakouluasetus (52/2003) ja ammattikorkeakoululaki (351/2003) määrittävät, että ammattikorkeakouluopintoihin kuuluu opinnäytetyön tekeminen. Hyvän toiminnallisen opinnäytetyönaiheen idea nousee koulutusohjelman opinnoista, ja se auttaa luomaan yhteyksiä työelämään. Opinnäytetyön aihe voi vaikuttaa omaan työllistymiseen opiskelujen jälkeen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on hyvä olla toimeksiantaja. Toimeksiannetun opinnäytetyö aiheen on huomattu lisäävän opiskelijan vastuuntuntoa opinnäytetyöstä ja projektinhallinnasta. Toimeksiannetussa opinnäytetyössä opiskelija pääsee peilaamaan tietojaan ja taitojaan senhetkiseen työelämään ja työelämän tarpeisiin. (Vilka & Airaksinen 2003, 16–17.)

Toiminnallinen opinnäytetyö alkaa aiheanalyysistä eli opinnäytetyön aiheen ideoinnista. Aluksi kannattaa pohtia omia kiinnostuksen kohteita alan opinnoista ja työharjoitteluista. On tärkeää, että opinnäytetyön aihe motivoi tekijäänsä ja siitä on hyötyä jollekin. Opinnäytetyössä voi näyttää parhaimmat osaamisalueensa oman alan osa-alueella. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tehdään toimintasuunnitelma, koska opinnäytetyön tavoitteiden ja idean tulee olla perusteltuja, tiedostettuja ja harkittuja. Toimintasuunnitelmassa käy ilmi, mitä tehdään, miten tehdään ja miksi tehdään. Toimintasuunnitelmassa kannattaa jäsentää itselle, mitä on tekemässä ja osoittaa kykenevänsä johdonmukaiseen päättelyyn ideassaan ja tavoitteissaan. Lisäksi toimintasuunnitelma on lupaus siitä, mitä opinnäytetyössä aikoo tehdä. Toimintasuunnitelma kannattaa aloittaa lähtötilanteen sekä kohderyhmän kartoituksella ja pohtia idean tarpeellisuutta. Aluksi kannattaa selvittää, onko alalla vastaavanlaisia ideoita. Ideaa ei kannata toistaa, vaan kannattaa luoda jotain uutta alalle. Seuraavaksi kannattaa kartoittaa lähdekirjallisuus, tutkimukset ja muut aiheeseen liittyvät lähteet. Lisäksi on pohdittava, mistä saa kaiken tarvittavan tiedon ja materiaalin, sekä millä keinoin idean tavoitteet on mahdollista toteuttaa. Toimintasuunnitelmassa kannattaa suunnitella opinnäytetyölle myös aikataulu. Toimintasuunnitelmassa kannattaa olla myös alustava hahmotelma tulevan raportin rakenteesta. Mikäli opinnäytetyön aihe on opas tai ohjeistus toimintasuunnitelmassa on hyvä olla myös alustava oppaan sisällysluettelo. (Vilka & Airaksinen 2003, 23–24, 26 - 27, 32.)

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Ammattikorkeakoulun toiminnalliseksi opinnäytetyöksi ei riitä pelkkä tapahtuma, tuote, opas tai ohjeistus. Opinnäytetyössä tulee käyttää alan teorioista nousevaa tarkastelutapaa valintoihin sekä valintojen perusteluihin. Teoriaosuus kannattaa rajata joidenkin keskeisten käsitteiden käsittelemiseen. Jos opinnäytetyön toiminnallinen osuus sisältää tekstejä, ne tulee suunnitella kohderyhmää palvelevaksi sekä mukauttaa tekstin ilmaisu sisältöä, tavoitteita, vastaanottajaa, viestintätilannetta ja tekstilajia palvelevaksi. Opinnäytetyönä syntyvän tuotteen kustannuksista vastaa opiskelija tai toimeksiantaja. Raportissa kannattaa näkyä toimeksiantajan ohjeet ja kertoa kuinka ne ovat vaikuttaneet tuotteesta tehtäviin valintoihin. Ensisijaisia kriteereitä opinnäytetyölle ovat tuotteen uusi muoto, tuotteen houkuttelevuus, informatiivisuus, selkeys, johdonmukaisuus, käytettävyyys kohderyhmässä ja käyttöympäristössä sekä asiasisällön sopivuus kohderyhmälle. (Vilka & Airaksinen 2003, 41 - 43,51, 53)

Opinnäytetyöni toiminnallisena osuutena tein oppaan kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodille. Toimeksiantajana oli Lieksan kaupunki. Toimeksiantaja maksaa oppaan kustannukset. Tulosteet sain tehdä toimeksiantajan tulostimella, ja myös oppaan kansiot maksoi toimeksiantaja. Toimitin oppaan toimeksiantajalle sekä kirjallisessa, että sähköisessä muodossa. Tulevana sairaanhoitajana kohtaan vainajia ja heidän surevia omaisiaan, joten opinnäytetyöni aihe on hyvin työelämysidonnainen ja tarpeellinen.

6.2 Kohderyhmä

Ennen opinnäytetyön aloittamista otin selville kohderyhmän, joille opas tulee. Kohderyhmällä on merkitystä oppaan sisältöön. Opasta suunnitellessani ja tehdessäni huomioin kohderyhmän olevan pääosin hoitoalan ammattilaisia. Huomioin myös hoitotyön tulevat ammattilaiset.

Opas on tarkoitettu palvelukodin hoitohenkilökunnalle ja palvelukodissa harjoitteleville opiskelijoille. Oppaan suunnittelu vaiheessa keskustelin työpaikan edustajan kanssa opinnäytetyön kokonaisuudesta ja sen tarpeellisuudesta. Lähetin työpaikalle

alkukartoituskyselyn (liite 1). Kyselyn tarkoituksena oli saada oppaaseen palvelukodin näkökulmasta kaikki oleellinen ja tärkeä tieto vainajanlaittoa ja sen jälkeisiä toimenpiteitä ajatellen.

6.3 Lähtötilanne

Alkukartoituksessa selvisi palvelukodin tarvitsevan lisää tietoa eri kulttuurien vaikutuksesta vainajan laitossa. Palvelukodissa asuu tällä hetkellä evankelisluterilaisia, ortodokseja ja ateisteja. Tulevaisuuden asiakkaina arveltiin olevan ainakin muslimeja ja romaneja. Lisäksi tulevaisuuden asiakkaina todettiin olevan mahdollisesti kaikkien uskontokuntien edustajia. Oppaassa päätettiin käsitellä seuraavien vakaumusten ja uskontojen merkitys kuoleman jälkeisissä toimenpiteissä: evankelisluterilaiset, ortodoksit, vakaumuksettomat, romanit ja muslimit. Palvelukodin henkilökunta halusi lisäksi tietoa siitä, kuinka toimitaan vainajan ollessa varaton tai vainajan kohdalla, jolla ei ole omaisia. Tällä hetkellä palvelukodilla vainaja laitetaan erillisen ohjeen mukaan, mutta osastokohtaisia eroja on. Tämänhetkinen vainajanlaitto-ohjeistus on puutteellinen. Se ei sisällä esimerkiksi vakaumuksen tuomia ohjeistuksia vainajan laittoon. (Schadewitz-Laakkonen 2015b.)

6.4 Oppaan kirjoittaminen

Hyvä kirjoitus etenee loogisesti, ja asiat ovat oikeassa järjestyksessä. Tekstin tulee olla virheetöntä niin sisällöllisesti kuin kieliasultaankin. Tekstin tulee olla sellaista, että se avautuu lukijalle, joka tutustuu aiheeseen ensimmäistä kertaa. Kirjoittajan tulee ottaa huomioon, mitkä asiat lukijaa kiinnostavat ja mitä hän tietää aiheesta ennakkoon. Hyvä kirjoitustyyli on selkeää, täsmällistä, vaivatonta, viehättävää ja havainnollista. Joskus hyvän kirjoitustyylin saavuttaminen voi vaatia lyhyitä virkkeitä, rajaamista ja pelkistämistä. Hyvässä asiatekstissä ydinvirke erottuu kappaleesta selvästi, ja kappaleessa on noin viisi virkettä. Otsikot aloittavat tekstissä uuden tärkeän asian, onnistunut otsikko pysäyttää. Työn sisällön tulee avautua lukijalle sisällysluettelon otsikoita katsomalla. Väliotsikot helpottavat ja rytmittävät lukemista. (Mertanen 2007, 28, 31, 34, 38, 41.)

Asiatekstissä otsikointi on nasevaa, lyhyttä ja käsiteltävän asian kattavaa. Otsikon tulee sopia sisällöllisesti tekstiin. Otsikon pitää kattaa koko teksti, pääluvun ja alaluvun asia. Otsikoiden pitää kuvata tarkasti tekstin sisältöä ja niiden tulee olla yhteneväiset keskenään. Otsikoiden on myös sovittava tekstin tyyliin. (Niemi, Nietosvuori & Virikko 2006, 125 - 126.)

Virkkeet muodostavat kappaleita ja kappaleet lukuja. Kappaleessa on yksi asiakokonaisuus tai näkökulma. Hyvässä kappaleessa on ydinvirke. Ydinvirke kertoo kappaleen ydinajatuksen, ja se vie asiaa eteenpäin. Ydinvirke tarvitsee muiden virkkeiden tukea muodostaakseen kappaleesta ymmärrettävän. Kappale kannattaa aloittaa ydinvirkkeellä, koska se auttaa lukijaa jäsentämään tekstiä. Tukivirkkeiden tehtävä on kuvata, selittää, täsmentää, perustella ja arvioida ydinvirkkeessä esiintyvää asiaa. Kappaleessa olevien virkkeiden määrä vaihtelee tekstilajin mukaan. Yleensä kappaleen pituus on 5- 15 riviä. (Niemi ym. 2006, 131 - 132.)

Hyvä teksti on rakenteeltaan, kieliasultaan ja asiasisällöltään yhtenäinen. Sanavalinnoilla on keskeinen rooli tekstin merkitystä sitovana tekijänä. Toisto luo tekstille yhtenäisyyttä, mutta liiallinen toisto tekee tekstistä raskaslukuista. Tekstin yhtenäisyyttä voi korostaa myös aikamuodoilla, sanajärjestyksellä ja taitavalla välimerkkien käytöllä. Lukijan kannalta on tärkeää, että aiemmin sanottu teksti liittyy seuraavaan. (Niemi ym. 2006, 132, 134 - 135.)

Kirjalliset ohjeet toimivat suullisen ohjauksen tukena. Ohjaava ja opastava teksti vaatii kirjoittajalta tarkkuutta. Oleellista on, kuinka lukija ymmärtää ohjeen ja kuinka hän toimii ohjeiden perusteella. Oppaan tulee olla helppolukuinen, selkeä ja kohderyhmälle sopiva. Sisällöltään oppaan tulee olla luotettava ja virheetön. Opasta laatiessa tulee miettiä kohderyhmä, kenelle teksti tulee, millainen tausta lukijalla on, mitä lukija tarvitsee ja mistä lukija on kiinnostunut. Oppaan muoto pitää miettiä; tuleeko opas sähköiseen muotoon, tuleeko oppaaseen kuvia ja ovatko tekijänoikeudet kunnossa. Oppaan tyyli, sisältö sekä oppaan jakelu ja päivittäminen pitää miettiä. (Roivas & Karjalainen 2013, 119.)

Oppaan sisältämää tekstiä tulee käsitellä lukijan näkökulmasta. Kirjoittajan on asetuttava lukijan asemaan ja kirjoitettava hänelle. Hyvä opas on nopealukuinen, sen sanat ovat

lukijalle tuttuja ja täsmällisiä. Oppaan sisältö on yksiselitteinen. Oppaan ydinsanoma löytyy otsikoista, ja ne ovat tärkeä osa tekstiä. Lukijan kiinnostus oppaaseen kannattaa herättää heti oppaan alussa. Tärkein asia kannattaa nostaa heti alkuun. Oppaassa kannattaa mennä heti suoraan asiaan. Mahdollisuuksien mukaan oppaassa kannattaa käyttää jotain katseenvangitsijaa, kuten kuvaa. (Roivas & Karjalainen 2013, 112 - 113, 115.)

Tekstin ulkoasu vaikuttaa viestin perille menoon. Tärkeintä on tehdä sivusta selkeä ja helppolukuinen. (Niemi ym. 2006, 138.) Oppaan tekstissä tulee käyttää riittävän suurta kirjasinkokoa ja riviväliä. Eri kirjasinlajeja ei kannata sekoittaa. Kiemuraiset kirjaimet ja suuraakkoset voivat tehdä tekstin vaikealukuiseksi, samoin kursivointi ja alleviivaus. Tekstissä kannattaa käyttää vain yhtä korostuskeinoa. Kapeaan palstaan sijoitettu teksti on helpompilukuista kuin leveä teksti. Tekstin kappaleiden tulee erottua toisistaan, ja niiden tulee olla riittävän lyhyitä. Oppaan sommittelun tulee olla tasapainoinen, ja siihen tulee jättää myös tyhjää tilaa. (Roivas & Karjalainen 2013, 115 - 116.)

Työnantajaedustajan toiveen mukaisesti päätin tehdä oppaasta A4- kokoisen kansiotyyppisen oppaan. A4- koko on helposti luettavissa, ja koska osa oppaan tiedoista päivittyy ja muuttuu, on kansiotyyppinen ratkaisu järkevin. Asioiden muuttuessa koko opasta ei tarvitse painattaa tai kopioida uudelleen, vaan kansioon voi tehdä vain tarvittavat muutokset. Valitsin oppaaseen kirjasinlajiksi Arielin ja kirjasinkooksi 12. Ariel on selkeälukuista ja kirjasinkoko 12 on riittävän iso ja selkeä luettavaksi. Otsikoinnit tein myös käyttäen kirjasintyyppi Arialia kirjasinkoolla 14 sekä käyttäen lihavointia. Kansilehdessä päädyin käyttämään Arial- kirjasintyyppiä kirjasinkoolla 36, koska tämä näytti hyvältä ja selkeältä.

Kappaleiden rivinväliksi valikoitui 2, joka näyttää oppaassa selkeältä eikä ole liian tiivistä. Kappaleiden väliin jätin riittävästi tilaa selkeyden vuoksi. Oppaan reunamarginaaleina käytin ylhäällä ja alhaalla 2,5 cm ja molemmissa sivuissa 3 cm. Tekstissä käytin vain mustaa. Asukkaan kuollessa muistettavat asiat-lomakkeessa käytin Times New Roman-kirjasintyyppiä koolla 12. Lomaketta on tarkoitus käyttää asukkaan kuoltua. Lomakkeelle merkitään, kun tietty asia kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä on tehty. Lomake helpottaa hoitohenkilökuntaa muistamaan tehdä kaikki tarvittavat asiat. Lomakkeesta on myös helppo tarkastaa, mitkä asiat ovat vielä hoitamatta.

Käytin oppaassa myös valokuvia, koska ne luovat oppaaseen selkeyttä ja toimivat katseenvangitsijoina. Valikoin kuviksi kuvia luonnosta, koska kuoleminen on luonnollinen osa ihmisen elämää. Kuvien tekijänoikeus säilyy valokuvien ottajalla. Jätin oppaaseen tarkoituksella myös tyhjää valkoista tilaa selkeyttämään oppaan ulkoasua.

Oppaan nimeksi valitsin Kuoleman jälkeiset toimenpiteet Partalanmäen palvelukodissa. Nimi kertoo hyvin oppaan sisältämät asiat. Opas sisältää ohjeet kuoleman jälkeen tehtävistä asioista, aina vainajan siirtämiseen palvelukodista asti. Oppaassa huomioidaan toimeksiantajan toivomat vakaumukset, kulttuurit ja uskonnot sekä niiden vaikutukset kuoleman jälkeisiin toimenpiteisiin. Oppaassa annetaan tietoa omaisen kohtaamisesta ja hoitajan käyttäytymisestä kuoleman sattuessa. Opas on koottu opinnäytetyön tietoperustan pohjalta.

Opasta suunnitellessani etsin erilaisia oppaiden malleja, joista katsoin omaan oppaaseeni hyödynnettäviä hyviä piirteitä. Toisaalta karsin katsomieni oppaiden pohjalta omasta oppaastani pois asioita, jotka eivät mielestäni olleet toimivia. Aaltonen ja Huttunen (2014) ovat tehneet oppaan muistisairaiden omaisille. Oppaasta sain hyviä ideoita kuvien käyttöön. Koin oppaan tekstin olevan liian tiivistä, joten tein oman oppaani käyttäen isompaa rivinväliä sekä lyhempiä kappaleita. Peltonen ja Jussinkorpi (2012) ovat tehneet saattohoito- oppaan omaisille. Opasta lukiessani kiinnitin huomiota sisällysluettelon ja johdannon puuttumiseen. Päätin tehdä omaan oppaaseeni sekä johdannon että sisällysluettelon, koska mielestäni ne avaavat lukijalle oppaan tarkoituksen sekä sisällön.

6.5 Oppaan arvioiminen

Ihmisen kunnioittaminen ei saa päättyä hänen kuolemaansa. Opas mahdollistaa vainajan yksilöllisen, kunnioittavan kohtelun ja käsittelyn, joka on erittäin tärkeää. Oppaasta tuli hyvä ja selkeä. Kuvat selkeyttävät opasta ja tekevät oppaan lukemisen helpommaksi. Pelkkä teksti olisi mielestäni tehnyt oppaan liian raskaaksi lukea, koska aihe on jo itsessään raskas. Opas sisältää tarvittavan tiedon kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodilla. Oppaasta löytyy tärkeä ja oleellinen tieto, eikä se sisällä aiheen kannalta ylimääräistä tietoa. Oppaassa näkyy hyvin paikallisuus. Toimeksiantajan toiveiden pohjalta valitsin oppaaseen siinä olevat vakaumukset, kulttuurit ja uskonnot.

Oppaasta kolmas versio oli lopullinen opas. Kaikki kolme versiota kävivät toimeksiantajalla luettavana ja kommentoitavana. Koko projektin ajan toimeksiantaja oli tyytyväinen tuotokseeni ja halusi vain pieniä muutoksia oppaaseeni. Korjasin ensimmäisen version jälkeen oppaan ulkoasua ja lisäsin valokuvia. Lisäsin oppaaseen myös tekstiä sitä mukaa kun sain teoriaosuutta eteenpäin. Toinen versio oppaasta oli muuten onnistunut, mutta osa oppaan tiedoista oli toimeksiantajan puolelta jo muuttunut, joten päivitin ne vastaamaan tätä päivää. Muuttuneita tietoja oli asiakirjojen arkistointinen ja vainajan kuljettaminen terveyskeskukseen.

Toimeksiantaja on erittäin tyytyväinen valmiin oppaan sisältöön, pituuteen ja ulkoasuun. Toimeksiantajan mielestä opas on selkeä ja tarpeellinen. Sen pohjalta on jokaisen hoitajan helppo huolehtia kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodilla. Opas otetaan käyttöön palvelukodin jokaisessa kerroksessa.

Partalanmäen palvelukodin työntekijöiden mielestä opas on kattava, ytimekäs ja monipuolinen. He kokevat saaneensa oppaasta paljon uutta tietoa. Erityisesti tieto eri uskontokuntien ja vakaumusten merkityksestä vainajan laitossa korostui tärkeäksi. Työntekijät kokivat, että juuri tällaista opasta työyhteisö on kaivannut. Heidän mielestään oppaan ohjeita seuraamalla jokainen työntekijä osaa huolehtia kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä oikein.

6.6 Opinnäytetyön prosessin kuvaus

Toimeksiantosopimus tehtiin Lieksan kaupungin kanssa syksyllä 2014. Opinnäytetyön aihe oli minulle mielenkiintoinen. Syksyllä 2014 ilmoittauduin opinnäytetyön tekijäksi ja rupesin ideoimaan aihettani. Tammikuussa 2015 opinnäytetyön infossa sain lisää valmiuksia ruveta työstämään opinnäytetyötäni. Ohjaavan opettajan saaminen ja hänen kanssaan tapaaminen saivat opinnäytetyön suunnitelman aloittamisen hyvin alkuun. Kevät 2015 meni työstäessä suunnitelmaa. Kävin säännöllisesti pienryhmäohjauksissa, joilla oli merkittävä vaikutus opinnäytetyöni etenemiseen oikeaan suuntaan.

Maaliskuussa 2015 sovimme toimeksiantajan kanssa oppaan koosta ja muodosta. Maaliskuussa tein myös alkukartoituksen toimeksiantajan tarpeista ja toiveista oppaan

sisällön suhteen. Tarpeiden ja toiveiden pohjalta opinnäytetyötä rajattiin yhdessä ohjaavan opettajan kanssa. Huhtikuussa opinnäytetyön suunnitelman kirjoittaminen jatkui. Toukokuussa opinnäytetyön suunnitelma hyväksyttiin. Sovimme ohjaavan opettajan kanssa seuraavasta tapaamisesta elokuulle.

Kesän aikana työstin opasta ja jatkoin teorialiedon kirjoittamista. Lähteiden löytäminen oli hankalaa ja haastavaa. Heinäkuussa 2015 oppaan ensimmäinen versio oli valmis, ja lähetin sen toimeksiantajalle luettavaksi. Toimeksiantaja piti oppaan sisältöä hyvänä. Ulkoasu kaipasi vielä työstämistä. Lisäksi oppaasta puuttui vielä jonkin verran tekstiosuutta lähteiden löytämisen hankaluuden vuoksi.

Heinäkuussa lähetin kyselyn tehostetun palveluasumisen yksiköihin Suomeen saadakseni tietoa siitä, millaisia vainajanlaitto-ohjeistuksia heidän yksiköissään on. Elokuussa lähetin saman kyselyn Yhdysvaltoihin. Elokuussa osallistuin pienryhmäohjaukseen, josta en saanut itselleni hyötyä, joten sovin ohjaavan opettajan kanssa pienemmän ohjaus-tilanteen. Tapasimme vielä elokuun aikana. Tapaaminen oli erittäin onnistunut. Sain uutta intoa ja tarmoa jatkaa työtäni. Sain myös selkeät ohjeet siitä, mitä minun täytyy seuraavaksi tehdä. Sain apua myös lähteiden etsimiseen. Ohjaava opettaja sanoi, että opinnäytetyöni on valmis seminaariin ehkä vasta tammi- tai helmikuussa 2016. Alussa tavoitteenani oli saada opinnäytetyö seminaarissa esitettäväksi joulukuussa 2015. Huomasin saaneeni kesällä liian vähän aikaiseksi.

Elo- ja syyskuun aikana sain työstettyä opinnäytetyön teoriaosuutta mielestäni paljon eteenpäin, mutta edelleen lähteet tuottivat ongelmia. Erityisesti kansanvälisten lähteiden kääntäminen oli minulle aikaa vievää. Syyskuun puoliväliin mennessä vastauksia kyselyihin oli saapunut vain yksi. Syyskuun lopulla sain valmiiksi oppaan toisen version, jonka lähetin arvioitavaksi toimeksiantajalle.

Lokakuun alussa tapasin ohjaajani pienryhmäohjauksessa. Työni oli edennyt paljon ja vaati enää pieniä lisäyksiä ja muutoksia. Vainajan kunnioittamisen teoriaosuutta päätettiin vielä lisätä. Lisäksi opinnäytetyön asetuksia ja lähdemerkintöjä tulisi tarkistaa. Työni vaikutti sillä hetkellä valmistuvan seminaariin jopa marraskuuksi. Olin onnellinen aikaansaannoksistani.

Oppaan kolmatta ja lopullista versiota tein lokakuun aikana. Joitakin oppaaseen tulevia pieniä asioita oli jo muuttunut, joten vaihdoin oppaaseen uudet tiedot. Opas oli arvioitavana myös palvelukodin työntekijöillä. Lokakuun loppupuolella tapasin opinnäytetyön ohjaajani, ja hän ilmoitti minut marraskuun opinnäytetyön seminaariin. Suunnittelemani aikataulu opinnäytetyöni esittämiseen oli onnistunut. Seminaaria ennen tarkastelin ja korjasin työstäni viimeisiä asetuksia. Lisäksi luin tekstiäni ja muokkasin sitä selkeämmäksi lukea. Valmistelin seminaariin PowerPointin.

Esittelin opinnäytetyöni marraskuun seminaarissa. Esitys oli onnistunut. Sain positiivista palautetta onnistuneesta PowerPoint-esityksestä. Dioissa oli tekstiä sopivasta, ei liikaa. Esityksen kehuttiin edenneen loogisesti ja aiheen olevan ajankohtainen ja tarpeellinen. Kuuntelijoiden ja opponoijan mielestä opinnäytetyöni oli hyvin rajattu. Osa kuulijoista sanoi heidänkin työyhteisönsä tarvitsevan vastaavaa opasta. Opponoiija oli perehtynyt tuotokseeni erinomaisesti. Hän ehdotti muutamia muutoksia, kuten oppaan lopussa olevan tarkastuslistan laittamista loogiseen järjestykseen. Hänen mielestään siihen oli hyvä lisätä vielä ilmoittaminen omaisille. Lisäksi hän oli huomionut ja merkinnyt tekstiini kirjoitusvirheet. Ohjaavan opettajan mielestä esitys meni myös hyvin. Hän ehdotti, että lisäisin teoriaosuuden alkuun lisää lähteitä.

Marraskuun aikana etsin teoriaosuuteni opettajan ohjeiden mukaisesti lisää lähteitä. Lähteiksi etsin myös ruotsinkielisiä lähteitä. Kääntäminen oli minulle työlästä, mutta kaiken vaivan arvoista. Joulukuussa muokkasoin tekstiäni luettavammaksi ja korjasin kirjoitusvirheitä. Tein myös tarkastuslistaan tarvittavat muutokset. Joulukuussa lähetin opinnäytetyöni äidinkielen opettajalle luettavaksi. Tammikuussa viimeistelin opinnäytetyötäni ja tein äidinkielenopettajan ehdottamat muutokset. Kirjoitin abstractin ja lähetin sen englannin opettajalle luettavaksi, jonka jälkeen tein abstractiin tarvittavat muutokset. Tammikuussa 2016 opinnäytetyöni oli valmis ja jätin sen tarkastettavaksi.

7 Pohdinta

7.1 Opinnäytetyön prosessin arvioiminen

Halusin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, koska olen käytännönläheinen ihminen. Alusta alkaen mielessäni oli jonkin oppaan tekeminen. Toimeksianto vainajan laitosta palvelukodissa oli mielenkiintoinen, ja innokkaana valitsin aiheen opinnäytetyökseni. Aihevalintaani vaikutti myös asian tarpeellisuus. Koen, että Suomessa on keskitytty paljon palliatiiviseen hoitoon, sen kehittämiseen ja hoitajien kouluttamiseen. Opinnäytetyölläni haluan tuoda esille, kuinka tärkeää myös kuolleen ja hänen omaistensa hoitaminen on.

Yhteistyö toimeksiantajan kanssa sujui erinomaisesti. Toimeksiantajan edustajan kanssa pidetyt yhteydenotot olivat kannustavia. Oppaan tärkeys ja tarpeellisuus nousivat yhteydenotoissa esille. Opinnäytetyön ohjaajalla oli merkityksellinen rooli opinnäytetyöni edistymisellä. Sain häneltä kannustusta ja ohjeita työn tekemiseen. Tapaamiset hänen kanssaan oli helppo sopia. Tapaamiset auttoivat pääsemään minua työssäni eteenpäin.

Lähteiden löytämisen haasteet eivät vieneet motivaatiota työn tekemiseen. Tosin ne hidastivat prosessiani merkittävästi. Toisaalta lähteiden vaikea saatavuus merkitsee opinnäytetyöni aiheen olevan tärkeä, koska tietoa aiheesta löytyy tällä hetkellä rajallisesti. Lähteiden vähäisyydestä johtuen uskon työstäni olevan erittäin paljon hyötyä kuolevien kanssa työskenteleville.

Palvelukoteihin lähettämäni kyselyn perusteella voidaan päätellä palveluasumisessa olevan puutteelliset ohjeet vainajanlaitosta. Ohjeistukset vaikuttavat olevan suppeita tai niitä ei ole lainkaan. Tämän päätelmän perusteella opinnäytetyöni aihe on tarpeellinen ja siitä voivat hyötyä useat eri tahot.

Opinnäytetyön tekemiseen oli hyvä varata riittävästi aikaa. Aikataulu suunnitelman tekeminen oli kannattavaa, vaikka prosessi ei edennytäkään täysin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Aikataulutus antoi kuitenkin hyvät viitteet projektin

etenemiselle. Näin laajan työn tekeminen muun koulutyön ohella oli haastavaa, mutta palkitsevaa. Jokainen edistysaskel vei työtä eteenpäin ja antoi lisää motivaatiota prosessin etenemiseen. Taitoni tiedon keräämiseen ja käsittelemiseen kasvoivat paljon prosessin aikana. Kehityin myös tietoteknisissä taidoissa paljon. Lisäksi koen saaneeni runsaasti tietoa asioista, jotka liittyvät kuoleman jälkeisiin toimenpiteisiin.

Kokonaisuudessaan pidän projektia erittäin onnistuneena. Tuotoksena tehty opas onnistui erinomaisesti ja palvelukodin työntekijöiden ja toimeksiantajan palautteen mukaan opas on tärkeä ja hyödyllinen.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Etiikan peruskysymyksissä kysytään hyvästä, pahasta, oikeasta ja väärästä. Tutkijan on otettava huomioon monia eettisiä kysymyksiä tutkimusta tehdessään. Tiedon hankintaa ja julkistamiseen liittyvien eettisten periaatteiden tulee olla yleisesti hyväksyttyjä. Periaatteiden mukaan toimiminen on jokaisen yksittäisen tutkijan vastuulla. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Suomessa valvotaan tutkimushankkeiden asianmukaisuutta ja eettisyyttä. Opetusministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ohjeet tieteellisten menettelytapojen noudattamiseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23.)

Tieteellisten menettelytapojen noudattamisessa projektin aikana on paljon huomioitavaa. Tutkijan tulee noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössään. Hänen tulee kunnioittaa muiden tutkijoiden työtä, huomioida tutkimusryhmän jäsenten asema, oikeudet ja velvollisuudet. Tutkimuksiin osallistuvilla ilmoitetaan rahoituslähteet ja ne raportoidaan tuloksia julkaistaessa. Tutkija huolehtii, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisella tavalla. (Hirsjärvi ym. 2009, 23 - 24.)

Tietoperustaa kirjoittaessani käytin mahdollisimman luotettavia ja uusia lähteitä. Lähteiden oikeanlaisella merkitsemisellä on iso vaikutus opinnäytetyön luotettavuuteen ja eettisyyteen. Työssäni en ole käyttänyt suoria lainauksia ja olen pyrkinyt referoimaan tekstejä niin, ettei niiden alkuperäinen viesti vääristy. Tietoperusta on muokattu ja luotu

yhdistelemällä mahdollisimman uusia eri lähteitä. Useiden eri lähteiden hyödyntäminen tuo tietoperustaan luotettavuutta ja oikeellisuutta. Tekstiin merkitsin käyttämäni lähteet ja lähdeluettelon tein Karelia-ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti.

Opas mahdollistaa hoitohenkilökunnan eettisyyden vainajan laitossa ja surevan omaisen kohtaamisessa. Hoitohenkilökunnan olemuksella ja käyttäytymisellä on erittäin suuri merkitys vainajan kunnioittamiselle. Hoitajan käytöksen tulee olla asiallista ja hillittyä. Rauhallisen tunnelman luominen myös vainajan huoneen ulkopuolella on tärkeää. Omaisille jää usein viimeinen muisto vainajasta heidän jättäessään jäähyväisiä läheiselleen kuoleman jälkeen. Hoitajan epäasiallinen käyttäytyminen lisää omaisten surua, ja heille voi jäädä paha olo tilanteesta. Vainaja ja hänen omaisensa tulee kohdata yksilöllisesti ja heidän toivomuksensa ja tarpeensa huomioiden.

7.3 Ammatillinen kasvu ja kehitys

Ammatillista kehittymistä tapahtui koko opinnäytetyön suunnittelemisesta alkaen. Syksyllä 2014 käyty Tutki- ja kehitä-kurssi antoi hyvät valmiudet lähteä suunnittelemaan ja tekemään opinnäytetyötä. Kyseinen kurssi ja hoitotyön opinnot antoivat paljon uusia näkökulmia opinnäytetyöhöni. Työharjoittelupaikoissa minulle oli hyötyä opinnäytetyöni mukana tulleista tiedoista. Pystyin viemään tietämystäni harjoittelupaikkoihin ja toimimaan varmemmin kuoleman kohdatessa.

Prosessi oli pitkä, joten opin myös pitkäjänteisyyttä. Palautteen saaminen oli tärkeää, ja opin näkemään palautteen pohjalta työtäni laajemmasta näkökulmasta. Aikataulussa pysyminen oli opettavaista. Huomasin, ettei projekti etene itsestään, vaan se vaatii tekijältään paljon aikaa ja huomiota. Opin myös, että kykenen pysymään aikataulussa, jos vain siihen haluan.

Kirjallinen ilmaisutaitoni kehittyi paljon koko prosessin ajan, samoin tietotekniset taitoni. Ennen opiskelun alkua, oli tietokone minulle melko vieras. Asetukset tuottivat alussa paljon työtä, mutta opiskelujen ja opinnäytetyön edetessä tietotekniset taitoni ovat kehittyneet todella paljon. Prosessin aikana kehityin tiedonhankinnassa ja lähdekriittisyydessä.

Suurin kehittyminen opinnäytetyötä tehdessäni oli kuitenkin kuolemaan liittyvien toimenpiteiden sisäistäminen. Koen oppineeni aiheesta paljon uutta, ja tiedän osaavani toimia tulevana sairaanhoitajana ammatillisesti, eettisesti ja vainajaa kunnioittavasti. Koen myös saaneeni paljon voimavaroja surevan omaisen kohtaamiseen.

7.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet

Opinnäytetyöstä on hyötyä Partalanmäen palvelukodin henkilökunnalle ja harjoittelussa oleville opiskelijoille. Toimeksiantajalla on lupa oppaan päivittämisestä, mikä mahdollistaa oppaan ajantasaisuuden ja pitkäaikaisen käytön. Koska kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä on erittäin vähän tutkittua tietoa, nousevat opinnäytetyöni tarpeellisuus ja hyödynnettävyys korkealle. Opinnäytetyötäni voi hyödyntää muutkin hoitopaikat, joissa tapahtuu potilaan kuolemia. Työstäni on hyötyä kaikille aiheesta kiinnostuneille. Opinnäytetyöstä saa paljon tietoa vainajan laittamisesta ja uskontojen sekä vakaumusten merkityksestä kuoleman kohdatessa. Opinnäytetyöstä saa myös tietoa, kuinka kohdata sureva omainen.

Tulevaisuudessa työtä voi kehittää kattavammaksi koskien esimerkiksi koko maakuntaa. Vainajanlaitto-ohjeistusta voi käsitellä laajemmin eri vakaumuksista ja uskonnoista. Joka vakaumuksesta voi tehdä oman oppaan. Jatkossa voi myös tutkia hoitajien mielipiteitä kuoleman jälkeisten toimenpiteiden oppaan hyödyllisyydestä. Tutkimusta voi tehdä myös hoitajien jaksamisesta surevien omaisten kohtaamisessa.

Lähteet

- Aaltonen, H. & Huttunen, A. 2014. Opas Kiteellä asuvan muistisairaana omaiselle. Karelia ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/79203/Aaltonen_Heidi_Huttunen_Anni.pdf?sequence=1. 15.3.2015.
- Ammattikorkeakouluasetus 52/2003.
- Ammattikorkeakoululaki 351/2003.
- Anttila, K., Hirvelä M., Jaatinen T., Polviander, M. & Puska E.-L. 2009. Sairaanhoidon ja huolenpito. Helsinki: Sanomapro Oy
- Beattie, S. 2006. ModernMedicine Network. Post-mortem care.
<http://www.modernmedicine.com/modern-medicine/content/post-mortem-care?id=&sk=&date=&pageID=3>. 6.9.2015.
- Cingiz, S. 2015. Imaamin yhteystiedot. Email marika.nevalainen@edu.karelia.fi. 25.2.2015.
- Erämaja, T. 2006. Viimeinen matka. Toimintatutkimus kirkollisen hautauskentän professiostruktuurista. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Väitöskirja.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21599/viimeine.pdf?sequence=1>. 7.11.2015.
- Grönlund, E. & Huhtinen, A. 2011. Kuolevan hyvä hoito. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holmér, E. (toim.) 2014. Vårdguiden. Dödsfall. <http://www.1177.se/Regler-och-rattigheter/Dödsfall/>. 19.11.2015.
- Härkönen, U. 2008. Totta vai tabua? Kuoleman rituaalit, kuoleman paikat ja kuoleman asema kulttuurissamme. Jyväskylän yliopisto. Etnologia. Pro gradu.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18944/URN_NB_N_fi_jyu-200809245762.pdf?sequence=1. 7.11.2015.
- Iivanainen, A. & Syväoja, P. 2012. Hoida ja kirjaa. Helsinki: Sanomapro Oy.
- Kirkkohallitus. 2005. Romanit ja kirkko. Opas seurakuntien työntekijöille ja luottamushenkilöille. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2005:2. Helsinki.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/00BEE09E77212374C2257712003C6BCD/\\$FILE/Opas%20A5.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/00BEE09E77212374C2257712003C6BCD/$FILE/Opas%20A5.pdf). 23.9.2015.
- Laukkanen, M.-B. 2001. Monikulttuurinen kuolema. Perustietoa eri uskontokuntiin kuuluvien hoitamisesta. Helsinki: SMS- tuotanto Oy.
- Laki asuinhuoneiston vuokraamisesta. 481/1995.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950481>. 14.1.2016
- Laki kuolemansyyn selvittämisestä. 459/1973
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730459>. 25.9.2015.
- Lieksan kaupunki. 2015. <http://www.lieksa.fi/lieksa-lukuina> 20.3.2015.
- Lieksan kaupunki. 2015. <http://www.lieksa.fi/partalanmaen-palvelukoti> 20.3.2015.
- Lieksan kaupunki. 2012. Lieksan kaupungin toimeentulotukiohje. Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta.
<http://www.lieksa.fi/documents/752511/1147347/Toimeentulotukiohje/3225249b-b98b-4b43-9757-4bcbdaa05193> 20.3.2015.

- Lindquist, M. 2004. Kuolemaan liittyvät eettiset kysymykset terveydenhuollossa. Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta. ETENE-julkaisuja 4. Sosiaali- ja terveysministeriö.
http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=17185&name=DLFE-545.pdf 10.2.2015.
- Liste, M. 2011. Respekt och hänsyn– olika trossamfunds syn på ceremonier kring dödsfallet.
http://www.sjukhuskyrka.se/goteborg/ostra/respekt_o_hansyn_2011.pdf 20.11.2015.
- Luttinen, K., Pasman, J., Lieppinen, M., Lindberg, L., Lindgren, H., Järvenpää, H., Pääkkönen, E.- L., Vihtkari, M. & Huttu, H. 2007. Vast Vastensa. Opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille.
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=739f9761-e0f7-4758-bfe5-406364fa688c&groupId=68015 22.9.2015.
- Mertaranta, V. 2007. Tietokirjoittajan käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Mikkonen, R., Suhonen, P. & Vallius, L. 2012. Toimintakäsikirja- Partalanmäen palvelukoti.
- Mulder, R. 2013. Hoitotyöntekijöiden kulttuurinen kompetenssi. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Pro- gradu tutkielma.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84885/gradu06955.pdf?sequence=1> 15.9.2015.
- Niemi, T., Nietosvuori, L. & Virikko, H. 2006. Hyvinvointialan viestintä. Helsinki: Edita.
- Niitynpää, T., Salo, J., Läntinen, C. & Tamminen, S.-K. 2013. Vainajanlaitto.
<http://blog.edu.turku.fi/onhelmeeollaamis/2013/11/23/vainajan-laitto/> 2.3.2015.
- Nursing Times. 2012. Personal care at the end of life and after death.
<http://www.nursingtimes.net/nursing-practice/specialisms/end-of-life-and-palliative-care/personal-care-at-the-end-of-life-and-after-death/5044559.article> 6.9.2015.
- Olausson, J. & Ferrel, B.R. 2013. Care of the body after death: nurses' perspectives of the meaning of post-death patient care. Clinical Journal of oncology nursing. Number (6).
<http://web.a.ebscohost.com/tietopalvelu.karelia.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=d8a8413f-c211-4322-a7f0-aaae875385b8%40sessionmgr4003&hid=4201> 10.4.2015.
- Peltonen, S. & Jussinkorpi, S. 2012. Saattohoito- opas omaisille. Lahden ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41629/Jussinkorpi_Satu.pdf?sequence=2 17.3.2015.
- Penttinen, M. 2015. Vainajan hoito.
- Ridanpää, S. 2006. Kuolevan hoitotyötä koskevat kirjalliset ohjeet. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro- gradu.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93373/gradu01009.pdf?sequence=1> 14.9.2015.
- Roivas, M. & Karjalainen, A.-L. 2013. Sosiaali- ja terveysalan viestintä. Porvoo: Bookwell Oy.
- Ropponen, U. 2012. Aurinkoa ja kuolemaa ei voida katsoa kiinteästi silmästä silmään. Minna Havukaisen ja Iikka Tolosen kuolemaa käsittelevä

- nykyvalokuvataide suomalaisessa kuolemankulttuurissa. Helsingin yliopisto. Taidehistoria. Pro gradu.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37931/Ropponen_Pia.pdf?sequence=3. 7.11.2015.
- Saastamoinen, T. 2012. Sairaanhoidajien kuvauksia kuoleman kohtaamisesta tehohoitotyössä. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu.
 Hoitotieteenlaitos.http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120110/urn_nbn_fi_uef-20120110.pdf. 6.11.2015.
- Saastamoinen, T.(toim.) 2010. Hoitotyön toiminnot. Helsinki: Kirjapaja.
- Saattohoito-opas työntekijöille -materiaalityöryhmä. 2011 - 2012. Saattohoito. Opas työntekijöille. Lahden Diakonian Instituutti & Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. www.dila.fi/files/765/Saattohoito_opas.docx. 1.10.2015.
- Sahuvat.purot.net 2015. Romanit. <http://sahuvat.purot.net/romanit>. 23.9.2015.
- Sallinen, K. 2014. Varattomien viimeinen matka. Turun ammattikorkeakoulu. Liiketalous. Taloushallinto. Opinnäytetyö.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85819/Sallinen_Katri.pdf?sequence=1. 20.3.2015.
- Salmi, T. 2010. Hautauskulttuuri ja – vaatetus Suomessa tavattavissa uskontokunnissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Vaatetusalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24291/5.pdf>. 22.2.2015.
- Salokangas, T. 2015. Varaton vainaja. Email marika.nevalainen@edu.karelia.fi. 4.3.2015.
- Schadewitz-Laakkonen, J. 2015a. Palveluiden irtisanominen. Email marika.nevalainen@edu.karelia.fi. 2.3.2015.
- Schadewitz-Laakkonen, J. 2015b. Vainajanlaitto. Email marika.nevalainen@edu.karelia.fi. 4.3.2015.
- Schadewitz-Laakkonen, J. 2015c. Oppaan koko. Email marika.nevalainen@edu.karelia.fi. 25.3.2015.
- Schadewitz-Laakkonen, J. 2015d. Vainajan papereiden arkistointi. Email marika.nevalainen@edu.karelia.fi. 14.10.2015.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004 a. Kuoleman toteaminen-opas terveydenhuollon henkilöstölle. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3861.pdf. 25.4.2015.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2004 b. Kuolemaan liittyvät eettiset kysymykset terveydenhuollossa.
http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=17185&name=DLFE-545.pdf. 21.8.2015.
- Suhonen, P. 2015. Partalanmäen palvelukodin henkilökunta mitoitus. Email marika.nevalainen@edu.karelia.fi. 2.4.2015.
- Suwanen, T. 2013. Merkityksellinen kuolema hoitotyössä. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Pro gradu.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42399/merkityk.pdf?sequence=1>. 16.9.2015.
- Suomen Islamilainen neuvosto. 2013. <http://www.sine.fi/index.php/julkaisut/84-muslimin-hautaus-tekstiversiona>. 19.2.2015.

- Suomen Islam- Keskussäätiö. 1997. Kuolevan potilaan hoito ja vainajan käsittely islamin uskonnon mukaan Suomessa.
<http://www.islamopas.com/bok/kuolma.htm>. 19.2.2015.
- Suomen ortodoksinen kirkko. 2015. Ortodoksinen hautaus ja vainajan muistelu.
<https://www.ort.fi/kirkkotutuksi/ortodoksinen-hautaus-ja-vainajien-muistelu>. 24.9.2015.
- Thulesius, H. 2014. Vårdhandboken. Omhändertagande av den döde.
<http://www.vardhandboken.se/Texter/Dodsfall-atgarder-inom-halso--och-sjukvard/Omhandertagande-av-den-dode/>. 18.11.2015.
- Tilastokeskus 2015. Väestö.
http://tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset. 21.8.2015.
- Valvira. 2013. Kuoleman toteaminen.
http://www.valvira.fi/ohjaus_ja_valvonta/terveydenhuolto/kuoleman_toteaminen. 15.3.2015.
- Vapaa- ajattelijaliitto ry. 2015. Vapaa- ajattelijan käsikirja. <http://www.vapaa-ajattelijat.fi/kasikirja/tapakult1.html>. 25.8.2015.
- Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Wilson, J. & White, C. 2014. Guidance for staff responsible for care after death. National end of life care programme. Royal College of Nursing.
http://www.nhs.uk/media/2426968/care_after_death_guidance.pdf. 23.9.2015.

Hei!

Olen sairaanhoitaja opiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta. Olen tekemässä palvelukotiinne opinnäytetyönä vainajan laitto opasta. Kyseinen lomake on alkukartoitusta varten. Alkukartoituksen tarkoituksena on saada etukäteen tietoa, mitkä asiat ovat oppaassa tärkeää ja oleellista. Pyydän ystävällisesti vastaamaan alkukartoitukseen sähköpostilla 28.2.2015 mennessä.

1. Minkälaisia käytänteitä palvelukodissa on vainajan laittoa koskien?

---

2. Minkä uskontokunnan/vakaumuksen omaavien asukkaita palvelukodissa on tällä hetkellä tai mahdollisesti tulevaisuudessa?

---

3. Millaiset asiat herättävät henkilökunnassa epävarmuutta vainajan asioiden hoitamisen suhteen? Mihin asioihin henkilökunta haluaa lisää tietoa/valmiuksia?

Kiitos vastauksesta!

Yhteistyöstä kiittäen

Marika Nevalainen

marika.nevalainen@edu.karelia.fi

Opinnäytetyön aikataulu suunnitelma

Syksy 2014: 27h.

Opinnäytetyön ideointia. Opinnäytetyön aiheen valinta-> toimeksi anto vainajan laitto opasta varten palvelukotiin. Toimeksi antaja: Lieksan kaupunki. Toimeksi antosopimuksen tekeminen. Ilmoittautuminen opinnäytetyön tekijäksi. Toimeksi antajan vastuuhenkilön tapaaminen ja alustavan rungon miettiminen.

Tammikuu 2015:27h.

Lähteiden etsiminen ja tutkiminen. Opinnäytetyön jatkuu. Osallistuminen opinnäytetyön 1 infoon. Opinnäytetyön suunnitelman aloitus.

Helmikuu 2015: 27 h.

Opinnäytetyön suunnitelman tekoa. Sisällysluettelon suunnittelu. Ensimmäisen otsikon avaaminen. Alkukartoitus lomakkeen suunnittelemine, tekeminen ja lähettäminen toimeksi antajalle. Osallistuminen ensimmäiseen ohjaukseen. Opinnäytetyön seminaariin osallistuminen.

Maaliskuu 2015: 27h.

Alkukartoituksen tutkiminen ja sisällysluettelon täydentäminen tarpeen mukaan. Toisen otsikon avaaminen. Pienryhmä ohjaukseen osallistuminen. Oppaan tekemisen aloittaminen.

Huhtikuu 2015. 27h.

Oppaan tekeminen jatkuu. Ohjaukseen osallistuminen. Toimeksiantajan edustajan tapaaminen ja oppaan välitarkastaminen. Kolmannen otsikon avaaminen.

Toukokuu 2015. 27h.

Neljännän otsikon avaaminen. Oppaan tekeminen jatkuu.

Kesäkuu 2015. 54h.

Viidennen ja kuudennen otsikon avaaminen. Oppaan tekeminen jatkuu.

Heinäkuu 2015. 54h.

Seitsemannen ja kahdeksannen otsikon avaaminen. Oppaan tekeminen jatkuu.

Elokuu 2015. 54h

Oppaan viimeistely. Yhdeksannen otsikon avaaminen ja aikaisempien osioiden mahdollinen täydentäminen.

Syyskuu 2015. 27h.

Viimeisen otsikon avaaminen. Pohdintaa. Ohjaukseen osallistuminen.
Toimeksiantajan edustajan tapaaminen ja oppaan hyväksyttäminen

Lokakuu 2015.27h.

Viimeisiä täydennyksiä ja korjauksia.

Marraskuu/ Joulukuu 2015. 27h.

Opinnäytetyön esitys ja viimeistely. Vertaisarviointi.

Maaliskuu 2016

takaraja valmiille opinnäytetyölle.

KUOLEMAN JÄLKEISET TOIMENPITEET

PARTALANMÄEN PALVELUKODISSA

SISÄLTÖ

LUKIJALLE.....	47
VAINAJAN LAITTOON TARVITTAVAT VÄLINEET	48
VAINAJANLAITTO	49
EVANKELISLUTERILAINEN VAINAJA	51
ORTODOKSI VAINAJA	51
MUSLIMIVAINAJA.....	52
ROMANI VAINAJA	53
VAKAUMUKSETON VAINAJA	53
VARATON VAINAJA	54
VAINAJASTA ILMOITTAMINEN.....	55
VAINAJA JOLLA EI OLE OMAISTA	56
PALVELUIDEN IRTISANOMINEN.....	57
MEDIATRIIN KIRJAAMINEN.....	60
VAINAJAN KIRJAAMINEN MEDIATRISTA ULOS.....	60
HENKILÖKUNNAN KÄYTTÄYTYMINEN.....	61
OMAISELLE KERTOMINEN	61
ASUKKAAN KUOLLESSA MUISTETTAVAT ASIAT	Virhe.
Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	

LUKIJALLE

Hyvä hoitoalan ammattilainen tai hoitoalaa opiskeleva, käsissäsi on opas Sinulle. Oppaan tarkoituksena on antaa Sinulle tietoa vainajanlaitosta ja erilaisista toiminnoista Palvelukodissa sattuneen kuoleman jälkeen. Opas antaa valmiuksia myös omaisen kohtaamiseen sekä tietoa vainajan asioiden kirjaamiseen. Oppaasta löytyy kaikki tarvittava tieto kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodissa.

VAINAJAN LAITTOON TARVITTAVAT VÄLINEET

Vainajanlaittoon tarvittavat välineet löytyvät joka osastolta valmiiksi kasattuna. Tarvikkeita tilataan keskusvarastosta. Jokaisen hoitajan tehtäviin kuuluu huolehtia tarvikkeiden saatavuudesta.

Vainajanlaittoon tarvittavat välineet:

muoviesiliinoja

tehdaspuhtaita hanskoja

vainajanpaita

sideharsorulla

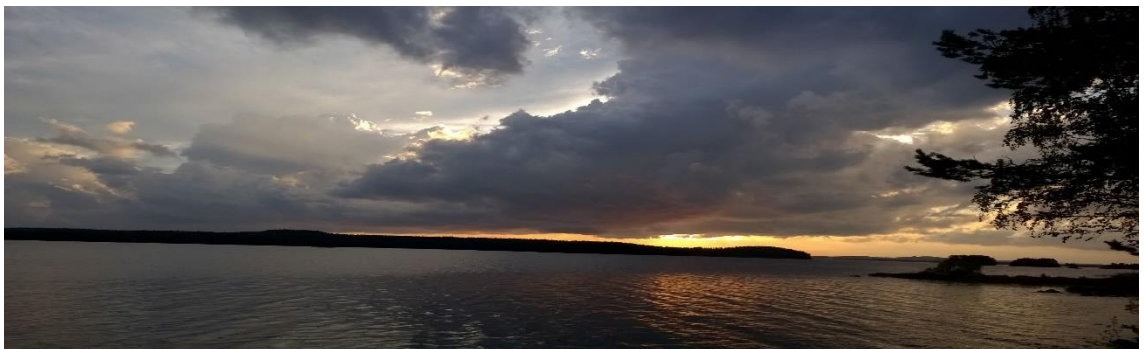
taitoksia

kertakäyttöisiä lakanoita 2

vaippa

nimilappu vainajan henkilötietoja varten

pesuvälineet ja kampa

VAINAJANLAITTO

Kysy omaisilta/läheisiltä halukkuutta osallistua vainajanlaittoon.

Varaa tarvittavat välineet valmiiksi.

Vainajanlaittoon osallistuu aina kaksi hoitajaa.

Pue kertakäyttöesiliina ja tehdaspuhtaat hanskat.

Vainaja asetetaan sänkyyn selälleen, sänky laitetaan vaakatasoon.

Kaikki tyynyt ja tuet poistetaan sängystä.

Vainajan raajat asetetaan luonnolliseen asentoon, kädet vartalon vierelle tai ristiin rinnan päälle.

Vainaja siistitään, proteesit laitetaan suuhun, parta ajetaan, tukka kammataan.

Vainajan silmät suljetaan painamalla luomia kevyesti, silmien päälle laitetaan kostutetut taitokset.

Suu suljetaan käyttäen apuna sideharsorullaa. Sitominen tapahtuu leuan alta pääläelle kiertävällä siteellä. Suu laitetaan mahdollisimman luonnolliseen asentoon.

Mahdolliset haavat ja pistopaikat suojataan vahvistetulla sidoksella.

Mitään vierasesineitä ei saa poistaa, jos vainaja lähtee kuolemansyyn tutkintaan. Esim. katetri, katetri suljetaan.

Vainajalle laitetaan vaippa.

Vainajan alle asetetaan nostolakana.

Vainajalle puetaan vainajanpaita. Vainajalle voidaan pukea päälle myös omat vaatteet, mikäli hän on niin toivonut.

Vainajan varpaaseen laitetaan tunnistuslappu, jossa lukee vainajan nimi, syntymäaika, kuolinaika ja Partalanmäen palvelukoti. Lisäksi lappuun laitetaan tieto mahdollisista vierasesineistä.

Vainajan päälle laitetaan valkoinen lakana.

Vainajan huone siistitään.

Vainajan rinnalle voi asetella kukkia, mikäli niitä sillä hetkellä on, tai vakaumus huomioiden risti.

Huoneesta avataan ikkuna.

Huoneen ovi laitetaan lukkoon.

Vainajan päällä olleet vaatteet ja vuodevaatteet laitetaan pesuun kerroksen normaalin pyykkikäytänteen mukaisesti. Vainajan vaatteet eivät vaadi erikoistoimenpiteitä. Omainen voi halutessaan viedä vainajan vaatteet ilman pesua.

Vainajan huoneen ulkopuolelle laitetaan valkoisella liinalla ja enkelillä tai led-kynttilällä varustettu pöytä vainajan kunnioittamiseksi sekä merkiksi hoitajille vainajasta. Jokaisessa kerroksessa on oma muistoesine pöytään laitettavaksi.

EVANKELISLUTERILAINEN VAINAJA

Hoitohenkilökunta huolehtii vainajan laitosta.

Omainen voi halutessaan osallistua vainajan laittoon.

Vainajan päällä olevan lakanan yläpäähän voidaan taitella kolme taitosta.

Taitokset kuvaavat isää, poikaa ja pyhää henkeä.

Vaihtoehtoisesti lakanaan voidaan tehdä ristinmuotoinen taitos, hiljaisen siunaamisen merkiksi.

ORTODOKSI VAINAJA

Hoitohenkilökunta huolehtii vainajan laitosta.

Vainaja puetaan parhaimpiinsa, hänelle laitetaan myös alusvaatteet ja kengät.

Mikäli vainajalla on kaularisti jätetään se kaulaan.

Vainajan kädet laitetaan ristiin rinnan päälle. Vainajan ollessa kookas tulee kädet laittaa suoraksi vartalon sivuun arkkuun mahtumisen mahdollistamiseksi.

Vainajan päällä olevan lakanan päälle laskostetaan ikonin ja rukouksin kirjailtu kateliina. (Kateliinaa säilytetään osasto 1:llä)

Vainajan sängyn lähelle asetetaan ikoni, mikäli vainajalla sellainen on. Lisäksi pöydälle voidaan laittaa rukouskynttilä.

MUSLIMIVAINAJA

Muslimivainajan laitosta huolehtivat yleensä muslimit.

Vainajan testamentti määrittää hautaamisen hoitajan.

Jos vainajalla ei ole testamenttia lähisukulaiset tai yhdyskuntien imaamit neuvovat asiasta.

Läheiset huolehtivat vainajan siistimisestä ja peittämisestä kuoleman jälkeen.

Vainajan kädet asetetaan vartalon sivuille suoraksi.

Silmät ja suu suljetaan.

Läheinen voi pyytää hoitajaa poistamaan mahdolliset katetrit.

Vainajan vatsan päälle asetetaan kevyt paino, ilman kerääntymisen välttämiseksi.

Mahdollinen ruumiinavaus suoritetaan nopeasti ja vain välttämättömistä syistä.

Lääkärin tulee olla mielellään samaa sukupuolta vainajan kanssa.

Vainajan rituaalinen pesu suoritetaan hautajaispäivänä. Pesun tekevät vainajan kanssa samaa sukupuolta olevat muslimit. Pesu suoritetaan palvelukodin suihkutiloissa. Pesu tapahtuu runsaalla juoksevilla vedellä, jonka jälkeen vainaja kääritään käärinliinoin.

Läheiset siirtävät vainajan kuljetusautoon.

Pesijöille varataan: kumisaappaat, suojaesiliinat, suojäkäsineet ja kasvonsuojukset. Loput tarvikkeet pesijät tuovat mukanaan.

Mikäli omaiset eivät kykene hankkimaan pesijöitä tai imaamia otetaan yhteys Savon Islamilaiseen yhdyskuntaan. Imaami Mursal Muhamed, p: 044 3006601

ROMANI VAINAJA

Omainen haluaa olla läsnä kuolin hetkellä.

Vainajan voi laittaa omainen tai hoitohenkilökunta.

Naisvainajalle puetaan alusvaatteet, valkoinen pusero ja musta satiinihame.

Miesvainajalle puetaan alusvaatteet ja tumma puku.

Arkkuun laittaminen tapahtuu mahdollisimman nopeasti.

Arkkuun laittoa voi tulla seuraamaan koko vainajan suku.

VAKAUMUKSETON VAINAJA

Uskonnettoman vainajan kohdalla ei käytetä ristiä.

Vainajalla voi olla hautaustestamentti, jossa vaaditaan uskonnettomia hautajaisia.

MUUT USKONTOKUNNAT

Seuraavien uskontokuntien omaavilla ei ole vainajan käsittelyyn liittyviä erityisiä tapoja tai tottumuksia: Roomalaiskatolinen kirkko, Helluntaiherätys, Vapaa kirkko, Baptistit, Juutalaiset ja Jehovan todistajat. Mormonien, Buddhalaisten ja Bahain vainajan laitosta huolehtivat omaiset.

Adventtikirkkoon kuuluvan vainajan käy siunaamassa adventtikirkon pastori, poikkeustilanteissa kristitty pastori. Krishna liikkeen vainajan laitossa huomioidaan testamentissa olevat vainajan toiveet. Skientologiassa huomioidaan vainajan toiveet. Kristillisessä tieteessä naispuolisen vainajan laittaa nainen.

VARATON VAINAJA

Vainajan ollessa varaton voi hautajaiskuluihin hakea toimeentulotukea.

Lieksan kaupungissa hautajaiskuluihin voidaan myöntää enintään 567 euroa avustusta. Ohjeistusta tuen hakemiseen saa kaupungin sosiaalityöntekijöiltä.

Hakukaavakkeita saa kaupungin nettisivuilta osoitteesta:

<http://www.lieksa.fi/documents/752511/1564283/Toimeentulotukihakemus2.pdf/3a5accfd-04de-4b30-9f3d-0458d9ef7d4c>

VAINAJASTA ILMOITTAMINEN

Kuolemasta ilmoitetaan aina lääkärille. Hoitaja soittaa terveyskeskuksen sairaanhoitajalle, joka laittaa Exituksen lääkärilistalle. Vain lääkäri voi todeta kuoleman. Kuoleman sattuessa yöllä, ilmoitetaan vainajasta terveyskeskuksen sairaanhoitajalle vasta aamulla.

Vainajan siirtäminen siunauskappeliin tapahtuu vasta lääkärin todettua kuolema. Lääkärin on todettava kuolema viimeistään seuraavana arkipäivänä kuolemasta. Lääkäri informoi omaisia mahdollisesta ruumiin avauksesta.

Lääkärin ollessa palvelukodissa voi hän käydä mahdollisuuksien mukaan toteamassa kuoleman.

Jos lääkäri käy toteamassa kuoleman voi vainaja siirtyä suoraan arkulla omaisten valitseman hautaustoimiston toimesta siunauskappeliin.

Muussa tapauksessa soitetaan terveyskeskuksen sairaanhoitajalle

P: 040-1044 511. Ilmoita vainajan nimi, henkilötunnus ja kuolinaika.

Mikäli vainaja lähtee terveyskeskukseen kuoleman toteamiseksi, tapahtuu hänen siirtonsa kilpailutuksen kautta valitun hautausseuran kautta, jonka yhteystiedot löytyvät kerroksista.

Hautausvalmistelut omaiset voivat halutessaan ottaa mistä hautausseurasta tahansa.

Vainajan voi siirtää palvelukodista aikaisintaan 2 tunnin kuluttua kuolemasta. Ilmoita vainajasta terveyskeskukseen Raija Nevalaiselle P: 040-1044 526. Raija kirjoittaa lääkärin sanelusta kuolintodistuksen omaiselle.

Palvelukodin asukkaille kerrotaan asukkaan kuolemasta, mikäli omaiset eivät ole kieltäneet kertomasta.

VAINAJA JOLLA EI OLE OMAISTA

Mikäli vainajalla ei ole omaisia tai yhteyshenkilöä, otetaan hänen kuollessaan yhteyttä kunnan sosiaaliviranomaiseen. Sosiaaliviranomainen huolehtii vainajan hautaamisesta. Sosiaaliviranomaisen P: 040-1044 313

PALVELUIDEN IRTISANOMINEN

Vastaavahoitaja ilmoittaa vanhustyönjohtajalle asunnon vapautumisesta ja palvelumaksujen lopetuksesta.

Omahoitaja ilmoittaa ruokapalveluyrittäjälle ruokapalvelun lopettamisesta.

Ruokapalvelu irtisanotaan kerros 1:llä kirjaamalla ruokapalveluvihkoon asukkaan nimi ja ilmoitus ruokapalvelun lopettamisesta kuolin päivästä alkaen.

Kerros 2:lla ja 3:lla ruokapalvelun lopettaminen merkitään kuukausittaiseen ruokahuollon seurantaan. Kuukauden lopussa seurantakaavake lähetetään normaalin käytänteen mukaisesti sisäisessä postissa Raija Piipposelle.

Vainajan omainen allekirjoittaa vuokrasopimuksen irtisanomisen, irtisanomiskaavakkeita on palvelukotikansiossa. Lomake lähetetään sisäisessä postissa Tuija Hämäläiselle.

Vaihtoehtoisesti vuokrasopimuksen voi irtisanoa taloustoimistossa, joka sijaitsee terveyskeskuksessa.

Kanslistille lähetetään vainajan tiedot sähköpostilla: paivi.kokko@lieksa.fi
Sähköpostiin kirjoitetaan vainajan tunnusnumero= mediatrinumero, nimikirjaimet, katuosoite, huoneen numero ja kuolinpäivä. Mediatrinumeron löydät asiakkaan perustiedoista yläpalkista HETUN alapuolelta. Viestissä voi lukea esim. Mediatrinumero 69034 kuollut, palvelut päättyvät, kuolinpäivä.

Asunnon tyhjenemisestä ilmoitetaan tekstiviestillä siistijöille, jotka huolehtivat huoneen puhdistamisesta P: 040-1044 822. Viestiin kirjoitetaan EXITUS ja vainajan huoneen numero. Asunnon siivouksen tulee tapahtua kolmen vuorokauden sisällä kuolemasta.

Omahoitaja/korvaavahoitaja tai omainen ilmoittaa vainajan käyttämään apteekkiin soittamalla palveluntarpeen lopettamisen.

Omahoitaja/korvaavahoitaja huolehtii vainajalla lainassa olevien apuvälineiden pesuista ja palautuksesta sisäisessä postissa Lieksan terveyskeskukseen apuvälinehuoltoon. Apuvälineiden mukaan tulee liittää tieto, keneltä apuväline palautuu.

Vainajan lähiomaisen yhteystiedot tallennetaan kunkin kerroksen verkkoresursseihin, mahdollisten postien varalta.

Vainajan tavarat luovutetaan lähiomaiselle, rahavarojen luovutuksesta otetaan omaiselta kuittaus. Omaiselta kysytään, mitä pesulasta tuleville vainajan pyykeille tehdään. Mikäli omainen haluaa jättää vainajan vaatteita palvelukotiin, tulee siitä sopia aina erikseen hoitajien kanssa.

Huonekalu lahjoituksia ei oteta vastaan.

Omaiselle annetaan palvelukodin puolesta adressi tai omahoitaja toimittaa adressin hautaustoimistoon.. Adresseja saa kerros 1. kerholasta.

Omahoitaja arkistoi vainajan paperit kerroksista löytyvien arkistointiohjeiden mukaisesti. Vainajan paperit toimitetaan arkistonhoitajan toimesta Partalanmäen palvelukodin arkistoon.

MEDIATRIIN KIRJAAMINEN

Kotihoitokertomukseen kirjataan tiedot kuolinajasta, potilaan viime hetkistä, kuolin tavasta sekä läsnäolijoista. Tietoihin merkitään myös omaiselle annetun tiedon sisältö ja omaisen mahdolliset toiveet vainajan laittamiseksi.

VAINAJAN KIRJAAMINEN MEDIATRISTA ULOS

Asukaslistalla vainajan nimenkohdalla painetaan enter- näppäintä.

Hoitojakson tiedot tarkastetaan, että ovat oikein.

Seuraavaksi valitaan tulo- ja lähtötiedot.

Lähtöpäivä valitaan nopasta, kuolinaika kirjataan kellonaikaan ja painetaan ok.

Hoidontarve tullessa/lähtöhetkellä kohtaan valitaan nopasta 3 kuollut ja painetaan ok.

Jatkohoito kohtaan valitaan nopasta 3 kuollut.

Laskutustiedoissa olevaan kysymykseen; laskutetaanko lähtöpäivä? valitaan nopasta kyllä.

Kuolintodistuksen kirjoittamisen jälkeen kirjataan vainaja ulos Hilmosta.

Henkilön kansioista lausunnot ja todistukset kohdasta voi tarkistaa kuolintodistuksen saapumisen. Tämän jälkeen henkilön kansioista valitaan asumispalvelujen historia ja muuta kohta. Seuraavaksi nopasta valitaan kuolinpäivä ja painetaan ok.

HENKILÖKUNNAN KÄYTTÄYTYMINEN

Toimi rauhallisesti ja vainajaa kunnioittaen.

Mahdollista kuolemaan liittyvät rituaalit.

Ole kohtelias ja hellä vainajaa kohtaan.

Mahdollista papin käyminen.

Tue omaisia ja läheisiä.

Huomioi omaisten kokemukset ja toiveet.

Ohjaa omainen tarvittaessa avun piiriin. (esim. terveyskeskus)

Anna omaiselle aikaa olla vainajan luona, mutta ole saatavilla mikäli omaisen tarvitsee sinua.

OMAISELLE KERTOMINEN

Ensisijaisesti kuolemasta ilmoittaa hoitaja joka on ollut kuolinhetkellä läsnä tai löytänyt vainajan.

Kuolemasta kerrotaan avoimesti, rehellisesti ja hienotunteisesti.

Omaiselle on hyvä sanoa jotain kaunista ja ottaa osaa suruun.

Myötätuntoa on hyvä osoittaa, mutta on muistettava käyttäytyä ammattimaisesti ja pidettävä omat tunteet sisällään.

Omaisen yhteystiedot löytyvät asukkaan perustiedoista.

Omaisilta on kysytty etukäteen haluavatko he ilmoituksen kuolemasta yöaikaan. Tarkista asia asukkaan kansion sisäkannesta.

Omaiselle mahdollistetaan omahoitajan tapaaminen.

Omaisista pyydetään tyhjentämään huone vainajan henkilökohtaisista tavaroista 3 vrk:den sisällä kuolemasta. Tarvittaessa hoitajat tyhjentävät tavarat pahvilaatikoihin.

ASUKKAAN KUOLLESSA MUISTETTAVAT ASIAT

Asukkaan nimi: _____

TEHTÄVÄ	KUINKA HOIDETAAN	HOIDETTU pvä määrä ja allekirjoitus
OMAISELLE/ YHTEYSHENKILÖLLE ILMOITTAMINEN	Paikalla ollut hoitaja soittaa.	
LÄÄKÄRILLE ILMOITTAMINEN	Hoitaja käy lääkärille, mikäli hän on paikalla tai soittaa terveyskeskukseen p: 040 1044 511	
RAIJA NEVALAISALLE ILMOITTAMINEN KUOLINTODISTUKSEN KIRJOITTAMISTA VARTEN	Hoitaja ilmoittaa p: 040 1044 526	
KANSLISTILLE ILMOITTAMINEN	Hoitaja ilmoittaa sähköpostilla vainajan mediatri numeron, kuollut, kuolinpäivän ja huoneen numeron paivi.kokko@lieksa.fi	
VUOKRASOPIMUKSEN IRTISANOMINEN KIRJALLISENA	Hoitaja pyytää omaiselta allekirjoituksen irtisanomiskaavakkeeseen ja lähettää kaavakkeen sisäisessä postissa Tuija Hämäläiselle tai ohjaa omaisen tekemään sopimuksen irtisanomisen taloustoimistoon terveyskeskukseen.	
PALVELUMAKSUJEN LOPETUS -pyykki -asumispalvelu -kotipalvelu	Vastaavahoitaja huolehtii palvelujen lopettamisesta.	

RUOKAPALVELUN IRTISANOMINEN	krs 1:n hoitaja ilmoittaa asiasta suullisesti tai kirjoittaa vihkoon ruokapalveluyrittäjälle. krs 2 ja 3 merkitsee palvelun lopettamisen ruokahuollon seurantaan.	
APTEEKKISOPIMUKSEN PURKAMINEN	Hoitaja ohjaa omaisen purkamaan apteekkisopimuksen apteekissa.	
ASUNNON TYHJENNYS JA SIIVOUS	Hoitaja kertoo omaiselle, että 3 vrk:den aikaan huone tulee tyhjentää vainajan tavaroista. Hoitaja ilmoittaa siivoustarpeesta tekstiviestillä laitosapulaisille.	
ILMOITUS VANHUSPALVELUJEN JOHTAJALLE	Vastaava hoitaja ilmoittaa vapautuneesta paikasta.	
TIETOJEN MERKITSEMINEN MEDIATRIIN	Paikalla ollut hoitaja kirjaa.	
ADRESSI	Omahoitaja/ korvaava hoitaja antaa omaiselle tai huolehtii adressin hautaustoimistoon.	
HILMO TIETOJEN MERKITSEMINEN -kuolintodistuksen jälkeen	Omahoitaja/ korvaava hoitaja huolehtii	
APUVÄLINEIDEN PALAUTUS	Omahoitaja/ korvaava hoitaja huolehtii apuvälineiden pesuista ja palauteuksesta.	
OMAISTEN YHTEYSTIEDOT VERKKORESURSSEIHIN	Omahoitaja/ korvaava hoitaja huolehtii	

Opas on osa opinnäytetyötä Vainajanlaittoohjeistus palvelukotiin- Opas kuoleman jälkeisistä toimenpiteistä Partalanmäen palvelukodissa.

Opinnäytetyön on tehnyt Marika Nevalainen yhteistyössä Lieksan kaupungin kanssa vuonna 2015.

Lisätietoja oppaasta saa Partalanmäen palvelukodin vastaavilta hoitajilta.
etunimi.sukunimi@lieksa.fi

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan luettavissa osoitteessa
www.theseus.fi

Oppaan kuvat: Netta Nevalainen

Opasta päivittävät Partalanmäen palvelukodin vastaavat hoitajat